BUDSTIKKA

ISSN 1891-8859

Årgang 18 nr. 1
Mars 2013

Magne Skjånes forteller oss hva dette er på side 21.

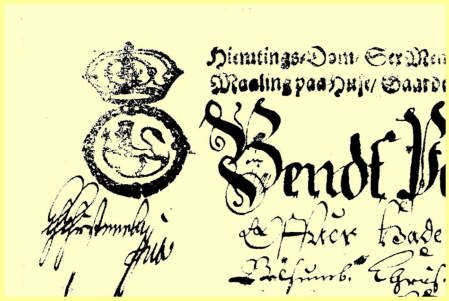

Kongens nåde, sidene 9-11

Kan en brukt lapskausskål sammenlignes med et brukt frimerke?
Nei, «selvsagt ikke». Selv om lapskausen er spist, kan skålen helt legalt brukes om igjen, både til lapskaus og annen mat. Den er mer å sammenligne med gjenbruk av emballasje. For å få vite mer om bl.a. lapskaus må også referatene fra NPS-møter leses.

Arvids referater er lesverdige!

Naboer fra den andre siden av Nordsjøen undrer seg over dette stemplet; **side 16**

«Gammelt nytt» om portomerker og forfalskninger på **sidene 12-13.**

Fetteren fra Batavia er i Budstikka ingen operette – men opphavsmann for en serie brev fra årene etter 2. verdenskrig; sendt til en tante i Oslo. Ikke "Tanta i Akersgata", så Budstikka er første presseorgan som kan vise noen av brevene (vel, konvolutter – med og uten frimerker).

Oddbjørn Salte har igjen dykket ned i arkivene, denne gang bringer Budstikka brev fra 1803.

Circulaire
Promemoria RNº 1.
Til Hr. Kammerherre og Stiftsbefalingsmand

Grev O. Molthe i

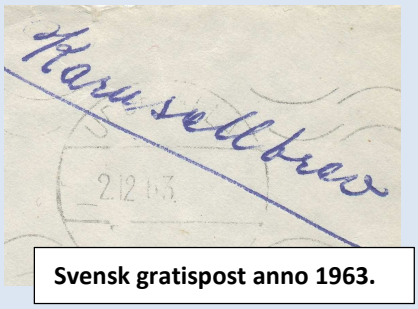

Svensk gratispost anno 1963.

Et dødsbudskap, sendt fra Idd til Dora Lundene, ble i 1925 stoppet av Postens kontroll. Les om dette på sidene 22-23.

© filur

I dette nummer:

Noen linjer fra redaktøren	2
Det digitale biblioteket	2
Lederens hjørne	3
Søknad til Dr. Gelleins Minnefond	3
Styrets årsberetning 2012	4
Innkalling til årsmøte NPS	5
Regnskap 2012/budsjett 2013	5
Referat fra medlemsmøter 24. nov.2012 og 2. feb. 2013	6
Egil H. Thomassen: Kongens nåde	9
Ivar Sundsbø: Posten i Flora (anm.)	11
Portomerker, nå på nett	12
Jan Bødtker: Hvordan forfalske et allerede postgått brev	13
Svensk gratispost; Karusellbrev	14
Oddbjørn Salte: Frimerkeløse brev	15
Richard Harrison: Christiania	16
Erling Solem: Fetteren fra Batavia	18
Oddbjørn Salte: Dykk i arkivet	20
Magne Skjånes: Om post og pest	21
IDA: Brev med fire-toget	22

ÅRSMØTE
lørdag 13. april 2013
etterfulgt av medlemsmøte

Øivind Rojahn Karlsen:
Kongsbergbanen mellom Kongsberg og Haugsund

Spontantauksjon (Ta med objekter)

Møtene holdes i nye lokaler i "Elias Kremmer"
2. etasje, over
Kafé Asylet
Grønland 28, 0188 Oslo kl. 13.00

Mat og drikke: tradisjonelt opplegg

Budstikka

utkommer i 2013 med fire nummer og sendes til medlemmene i NPS.

Ettertrykk tillatt for originalstoff hvis kilde oppgis.

Ansvarlig redaktør:
Per Erik Knudsen
Ullern allé 123, 0381 OSLO
Tlf.: 2250 1349
E-post: budstikka@posthistorisk.no
per.erik.knudsen@getmail.no

Norsk Posthistorisk Selskap
Adr.: Postboks 4369, Nydalen
0402 OSLO, Bankgiro: 0540 0840395
Hjemmeside: www.posthistorisk.no

Leder: Trond Schumacher
Holmendammen Terrasse 22, 0773 OSLO
E-post: trond.schumacher@bio.uio.no

Nestleder: Øivind Rojahn Karlsen
Maries vei 12, 3610 KONGSBERG
E-post: oivindrk@online.no

Sekretær: Arvid Løhre,
Lurudveien 28 K,
2020 SKEDSMOKORSET
E-post: arvid@online.no

Kasserer: Gunnar Melbøe
Betzy Kjeldsbergs vei 26 E, 0486 OSLO
E-post: gmelboee@online.no

Styremedlem: Henning J. Mathiassen
Revefaret 69, 3033 DRAMMEN
E-post: henning.j.mathiassen@ebnett.no

Varamedlemmer:

Arne Thune-Larsen
Melumveien 7, 0751 OSLO
E-post: arne1@getmail.no

Knut Arveng
Jonas Reins gt.2., 0360 Oslo
E-post: knut.arveng@getmail.no

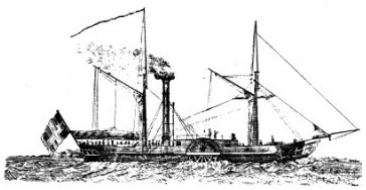

ISSN 1891-8859

Noen linjer fra redaktøren:

Det finnes tidsskrifter innen filatelien som ikke vil gjengi ting som har vært på trykk andre steder. Budstikka vil under min redaksjon ikke ta slike snevre hensyn. Tvert imot synes jeg gjenbruk er fornuftig, når det Budstikka bringer ikke er kjent for eller lest av Selskapets medlemmer.

Ny forskning er viktig. Gammel forskning skal likevel ikke glemmes. Samlere stjeler ikke fra hverandre, vi låner ikke objekter til utstilling av hverandre - men vi låner/henter viten fra hverandre. Vi deler gjerne vår viten.

Budstikka er et seriøst organ - men vi må bevare glimtet i øyet. Som selskapets medlemmer har sett, gjenbruker jeg stoff fra *Filurjournalen* og fra den nettavisens redaktør i mine utgaver av Budstikka. Den filatelistiske/posthistoriske vinkling som måtte spores, er likevel *etter anmodning skapt for Budstikka.*

Redaktørens oppgave er kunnskapsformidling fra dem som har noe på hjertet og fra dem som overser at de besitter viten som andre burde få ta del av. Så enkelt og så vanskelig.

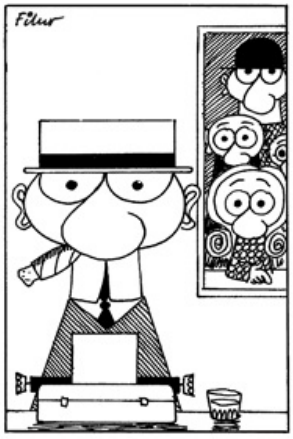

I dette nummeret er det, som alltid på denne tiden av året, de faste tegn på at vi er en levende forening: referater fra møter og dokumentasjon på at NPS har inntekter, kostnader, et arbeidende styre samt ennå noe år, midler til å støtte forskning.

NPS er heldig som har en eminent referent som formidler mest mulig av det viktige som skjer når vi møtes. Det som likevel ikke kan formidles, er de mange og gode(?) samtaler medlemmene mellom.

I de kommende utgaver av Budstikka er det plass til å utfolde seg, som medlem. Som redaktør vil jeg si det slik:

NPS er et selskap uten "møteplikt" men med "skriveplikt".

Per Erik

Det digitale biblioteket

har de fleste lest om i aviser og selvsagt på hjemmesidene til bl.a. Norsk Filatelistforbund og NPS.
Det er en link på NPS egen hjemmeside. **PRØV DEN!**

Norge er et foregangsland i den digitale bokverden. Nei, ikke når det gjelder tilgang på nye bøker på lesebrett.

MEN vi er mye bedre på et mye viktigere felt.

I løpet av "få år" vil de aller fleste bøker trykt og/eller utgitt i Norge (eller på norsk språk) være søkbare, nesten ned til ordnivå**,** hos Nasjonalbiblioteket, fra våre egne PC-er, smarttlf. etc. (**De aller fleste lesbare, svært mange nedlastbare**.)

Alle kjente bøker vil bli skannet inn. Dette er godt nytt for mange av oss. Det snakkes også om at den digitale boken vil erstatte den trykte boken. Godt mulig at det i stor utstrekning blir slik.

MEN: **Tanker skal fortsatt tenkes.**
Det skal fortsatt forskes og utforskes.
Bøker og artikler skal fortsatt skrives.

Lederens hjørne:

Håndannulleringer på frimerker er noe som interesserer de fleste filatelister og posthistorikere. Variasjonen i typer av annulleringer, fra blekkryss til kruseduller til bokstaver og navn på poststedet hvor 'avstemplingen' har funnet sted, er enorm.

At frimerkesamlere og posthistorikere har tatt vare på de fleste typer og 'arter' av slike håndskrevne annulleringer på løse merker, både luksuseksemplarer og defekte, gjør at vi etter hvert har fått mye godt materiale å studere.

For posthistorikere, som er mest opptatt av å samle brev og dokumenter til samlingen, er også håndskrevne annulleringer på løse merker en viktig kilde til kunnskap. Håpet om en gang å finne ut hvor (poststedet) og hvem (poståpneren/postmesteren) som kansellerte frimerket, er avgjort en medvirkende årsak til posthistorikerens ønske om også å inkludere håndannullerte, løse merker i samlingen.

Årsakene til at poståpneren benyttet penn og blekk til å annullere frimerkene, er som vi vet, mange. Noen poststeder ble ikke tilgodesett med nye poststempler p.g.a. små postmengder og mindre behov for tekniske hjelpemidler til kansellering av merkene. Andre poststeder kunne starte virksomheten uker og måneder før det første stempelet ble levert til postbetjenten. Av og til ble stempelet forlagt, eller det var nedslitt, slik at et nytt eller reparert stempel måtte til. Da kunne det ta måneder og år før poståpneriet mottok nytt stempel. I fravær av stempel måtte derfor poståpneren finne andre måter å annullere frimerkene på. Dette ga grunnlag for kreativitet og den store variasjonen i typer av håndannulleringer.

I Budstikka årgang 13, no. 2, skrev et av våre medlemmer om den gang en frimerkebekjent og venn av ham hadde kommet innom og vist fram tre brev med håndannullerte merker, som alle hadde gått lokalt i området rundt Randsfjorden. Frimerkene var håndannullert av postbetjentene om bord på båtene *D/S Harald Haarfager* og *D/S Olaf Trygvesson*, som gikk i post- og passasjertrafikk på Randsfjorden i siste halvdel av 1800- og første halvdel av 1900-tallet. Håndannulleringene '**H.H**.' og '**Olaf**', som tidligere bare var kjent på løse merker, satt denne gang i beste velgående på tre intakte brev som var alle var blitt sendt over fjorden med de respektive båtene! De endelige bevisene for håndannulleringenes opphav var funnet!

Ikke rart at vårt posthistorieinteresserte medlem den gang fikk et "kick" av de sjeldne.

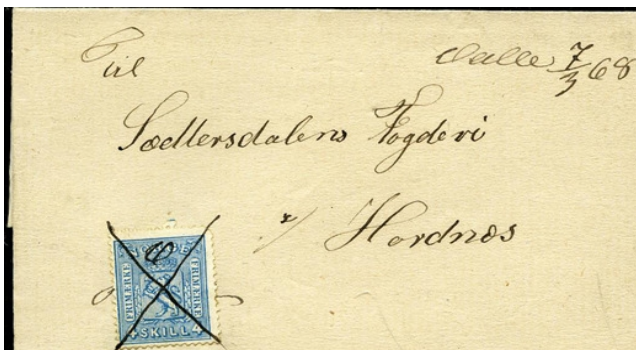

Dr. Per Gelleins Minnefond,

- søknadsfrist for tildelinger i 2013.

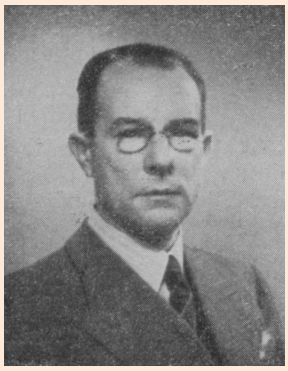

Norsk Posthistorisk Selskap forvalter et fond som har til formål å støtte publikasjon av norsk posthistorie. Avkastningen av fondet skal utdeles i forbindelse med Norsk Posthistorisk Selskaps årsmøter, i år vil det si den 13. april 2013.

Ved tildeling skal medlemmer av Norsk Posthistorisk Selskap eller publikasjoner som utgis av Selskapet være fortrinnsberettiget, men det er ikke et krav. Er du ikke medlem, kan du dermed likevel søke.
Tildelinger fra Dr. Per Gelleins Minnefond skal fortrinnsvis skje – **"til publikasjon av artikler og skrifter som vedrører norsk posthistorie, eller til spesielle forskningsformål innen norsk posthistorie."** Dermed favner statuttene ganske vidt, og alle søknader vil bli grundig vurdert.
Send søknaden til Norsk Posthistorisk Selskap, Postboks 4369 Nydalen, 0402 OSLO, eller direkte pr. e-post til et av fondsstyrets medlemmer:
Trond Schumacher (fondsstyrets formann): **trond.schumacher@bio.uio.no**
Arvid Løhre (sekretær): **arvid@online.no**
Ivar Sundsbø: **IV-SU@online.no**

Søknadsfrist: Innen 1. april 2013

I januar måned i år var det igjen tid for nye opp-dagelser på håndannullerings-fronten.

Denne gangen gjaldt det to av landets mindre post-steder, nemlig **Bygland** og **Valle** i Setesdalen. Kryss og kruseduller (**'O**' og '**V**') på frimerkene, sammen med de håndskrevne påtegningene på konvoluttene av poststedenes navn, var igjen det som skulle til for å avsløre merkenes opphav og tilhørighet (se nedenfor). Ikke rart det ble frisk budgivning de siste dagene og timene før auksjonen var over! En uventet nyttårsgave, og selvfølgelig snadder for en posthistoriker så vel som en hjemstedssamler!
Summa summarum må være at posthistorie kan være så mangt, men at det alltid er interessant. For oss i NPS er det godt å vite at det fortsatt byr seg muligheter til å få et etterlengtet "kick" uten å måtte paraglide eller hoppe i strikk! Og takk for det!

Trond

ÅRSMELDING FOR organisasjonsnummer: 992 484 969
NORSK POSTHISTORISK SELSKAP 2012

Styret i NPS har i 2012 (etter årsmøtet) bestått av Trond Schumacher (leder), Øivind Rojahn Karlsen (nestleder), Gunnar Melbøe (kasserer), Arvid Løhre (sekretær), Henning J. Mathiassen (styremedlem) og Arne Thune-Larsen og Knut Arveng (varamedlemmer). Per Erik Knudsen har vært redaktør av Budstikka fra og med nr. 2/2012.

MØTER

I 2012 er avholdt 4 medlemsmøter, 4 styremøter, og 1 åpent møte. Mellom styremøtene holder styret kontakten pr. e-post.

- Medlemsmøte 4. februar 2012. Møtets hovedpost var: «*"Post bjerget fra sænket skib" – resultater av et posthistorisk dykk i portaler og arkiver.*» ved Trond Schumacher.
- Årsmøte og medlemsmøte 14. april 2012. Hovedpost på medlemsmøtet etter årsmøtet var: «*Poststeder og poststempler fra A til Å*» ved Øivind Rojahn Karlsen.
- Medlemsmøte 22. september 2012. Møtets hovedpost var: «*Den postale bruken av portomerker / Portomerker på brev*» ved Ivar Sundsbø.
- Åpent møte under utstillingen Sørland 12 i Kristiansand, 13. oktober 2012: «Forsendelser til utlandet fra Agder frem til 1875» ved Terje Heskestad.
- Medlemsmøte 24. november 2012. Møtets hovedpost var: «*Et lite innblikk i korrespondansen under Napoleonskrigen 1807-1814.*» ved Wilfred Wasenden.

Møtet 14. april var det siste vi kunne holde i Frimerke-tjenestens kantine, og vi takker Halvor Fasting og hans medarbeidere i Posten Norge AS for mange års gratis lån av møtelokaler.

De ordinære møtene i andre halvår er blitt avholdt i Kafé Asylet, Grønland 28 i Oslo. Møtet 22. september måtte holdes i det altfor lille rommet «Herberget». Adskillig bedre var «Elias Kremmer», som vi fikk leie til julemøtet, 24. november.

MEDLEMMER

Ved årsskiftet hadde NPS 163 betalende medlemmer, 5 innbudte og 6 æresmedlemmer. Selskapet fikk 7 nye betalende medlemmer og 1 nytt æresmedlem i 2012.
Æresmedlemmer er: Harry Snarvold, Tore Gjelsvik, Arne Thune-Larsen, Olga Ellis, Ivar Sundsbø og Wilfred Wasenden. Sistnevnte ble utnevnt 14. april 2012.

UTSTILLINGER OG DOMMERAKTIVITETER

Medlemmer av NPS har i 2012 deltatt og høstet heder og ære ved utstillinger på alle nivåer. 2 internasjonale (Indonesia 2012 og Planète Timbres 2012), Nordia 2012, 1 nasjonal (Sørland 12) og 2 regionale (Lister 2012 og Aurora Borealis).
Medlemmer har også hatt dommeroppdrag ved de nasjonale utstillingene Sørland 12 og Finsk nasjonal 2012, og ved de regionale utstillingene.
Utstillings- og juryutvalget i Norsk Filatelistforbund avholdt dommerkurs under Sørland 2012 med deltagelse fra 7 av Selskapets medlemmer.
De regionale utstillingene har hatt god deltagelse i klassen for posthistorie med 4 nye førstegangsutstillere. Det lover godt for rekrutteringen til Selskapet i årene som kommer.

ØKONOMI

Selskapets økonomi er som tidligere god. I budsjett 2012 ble det tatt høyde for noe økte utgifter som følge av leiekostnader for møtelokalene fra og med høsten 2012. På årsmøtet i april ble det vedtatt å øke medlemskontingenten for 2013 med 50 kr for å tilpasse økonomien og budsjett 2013 til de nye leiekostnadene.

DR. PER GELLEINS MINNEFOND

Dr. Per Gelleins Minnefond er opprettet ved en gave fra fru Laura Gellein den 17.11.1984 på kr 100.000.

I forbindelse med årsmøtet i Norsk Posthistorisk Selskap, 14.4.2012, ble det utdelt kr 8.000 fra Dr. Per Gelleins Minnefond til to prosjekter fordelt slik:

- **Stempelgruppen i Rogaland v/ Hallvard Slettebø**, kr 4.000 til bokprosjektet "Poststemplene i Rogaland 1848-2012".
- **Arne Eriksen**, kr 4.000,- til bokprosjektet "Brevet frå Granvinssmeden og andre postale forteljingar frå Hardanger" (arbeidstittel).

BUDSTIKKA

Budstikka utkom med 4 utgaver i 2012. Vår tidligere redaktør Bjørn Schøyen hadde bedt om avløsning i vervet fra 2012. Det var ikke mulig å få på plass en ny redaktør til det første nummeret, så styret måtte stå for redigeringen av nummer 1 med Trond Schumacher som ansvarlig redaktør. Per Erik Knudsen overtok vervet som redaktør av Budstikka fra og med nummer 2.
Styret er meget godt fornøyd med arbeidet Per Erik har gjort med å lage en tiltalende layout samt velge ut og redigere et allsidig stoffvalg. Per Erik Knudsen har selv bidratt med stoff og gitt medlemsbladet et positivt løft.
Stofftilgangen har vært god, men det er fortsatt behov for flere skribenter med små og store bidrag. Det post-historiske stoffet i Budstikka blir godt mottatt av lesere i og utenfor Selskapet, og 2 av artiklene ble valgt ut til "Filatelistisk Årbok" i 2012.

HJEMMESIDEN

Tilgangen av stoff til hjemmesiden har ikke vært overveld-ende. Dette må og kan bli bedre! Noen få bidragsytere kommer imidlertid med mange interessante innlegg, og holder derfor liv i den faste spalten «Månedens brev». Nytt av året er presentasjon av foredrag fra medlems-møtene. Webredaktøren har fortsatt med å legge inn artikler fra eldre nummer av medlemsbladet Budstikka. Dette skaper interesse også utenfor Selskapet. NPS trenger å spre kunnskap og engasjement rundt det vi holder på med. Det vil på sikt kunne gi nye medlemmer, noe NPS er avhengig av for å kunne være en aktiv forening. Vår hjemmeside er lite kostnadskrevende, og representerer et medium hvor nytt stoff kan presenteres raskt. Vi ønsker fortsatt at nettsiden skal være et supple-ment (og en oppslagstavle) til Budstikka. Det kan være riktig å ta en diskusjon i 2013 om hvordan denne sam-handlingen og oppgavefordelingen skal være i tiden frem-over. Vi må fortsette å stimulere til at mye nytt og godt stoff kommer inn og kan fordeles mellom de to mediene.

Vi takker alle som har bidratt i 2012, enten på møtene, i Budstikka eller på hjemmesiden "posthistorisk.no".

Styret i NPS, 2. februar 2013.

INNKALLING TIL ÅRSMØTE I NORSK POSTHISTORISK SELSKAP

lørdag 13. april 2013 kl. 1300

Kafé Asylet, Grønland 28, 0188 OSLO.

SAKSLISTE:

1) **Konstituering**.
   a) Godkjennelse av innkalling.
   b) Valg av dirigent og sekretær.
   c) Valg av to medlemmer til å underskrive protokollen.
2) **Styrets årsmelding**.
3) **Rapport fra Dr. Per Gelleins Minnefond**.
4) **Regnskap**.
5) **Fastsettelse av kontingent for 2014**.
6) **Budsjettforslag 2013.**
7) **Valg**:
   Leder (1 år),
   2 styremedlemmer (2 år),
   2 varamedlemmer (1 år),
   revisor (1 år),
   2 styremedlemmer i Dr. Per Gelleins minnefond (i tillegg til leder av NPS) (1 år)
   samt valgkomité.

Ordinært MEDLEMSMØTE etter årsmøtet:

Øivind Rojahn Karlsen: Kongsbergbanen mellom Kongsberg og Haugsund

Spontanauksjon
(Husk å ta med objekter)

Mat og drikke etter tradisjonelt opplegg.

Norsk Posthistorisk Selskap

	2012 Regnskap	2011 Regnskap	2012 Budsjett	2013 Budsjett
Kontingenter	50 645	44 245	46 000	56 000
Donasjonsauksjon	1 725	1 860	3 500	2 000
Annonser Budstikka	10 000	8 000	10 000	10 000
Andre inntekter	2 267	1 858	1 500	2 000
Renteinntekt	5 413	4 878	5 000	5 000
Sum Inntekter	**70 050**	**60 841**	**66 000**	**75 000**
Medlemsmøter - bevertning, foredragsholdere	21 762	22 724	22 000	28 000
Budstikka - trykk og distribusjon	42 558	41 492	40 000	43 000
Drift internettsider	1 229	1 229	1 500	1 500
Andre kostnader	3 322	3 333	2 500	2 500
Sum kostnader	**68 871**	**68 778**	**66 000**	**75 000**
Resultat	**1 179**	**-7 937**	**0**	**0**

Eiendeler		
Bankinnskudd	166 417	180 132
Fordringer	0	8 000
Sum eiendeler	**166 417**	**188 132**
Gjeld og egenkapital		
Forskuddsbetalt kontingent	650	21 545
Annen gjeld	0	2 000
Egenkapital	165 767	164 587
Sum gjeld og egenkapital	**166 417**	**188 132**

Oslo, 15. januar 2013

Trond Schumacher (s) leder — Øivind Rojahn Karlsen (s) nestleder — Gunnar Melbøe (s) kasserer

Arvid Løhre (s) sekretær — Henning J. Mathiassen (s) styremedlem

Dr. Per Gelleins Minnefond

	2012 Regnskap	2011 Regnskap
Resultatregnskap		
Renteinntekt	3 580	3 342
Utdelinger	8 000	13 000
Underskudd	**4 420**	**9 659**
Eiendeler		
Bankinnskudd	119 367	123 787
Sum eiendeler	**119 367**	**123 787**
Grunnkapital (uangripelig)	100 000	100 000
Fri kapital	19 367	23 787
Fondets egenkapital	**119 367**	**123 787**

Oslo, 15. januar 2013

Trond Schumacher (s) — Ivar Sundsbø (s) — Arvid Løhre (s)

Husk å besøke NPS hjemmeside: http://www.posthistorisk.no

REFERAT FRA MEDLEMSMØTET 24. NOVEMBER 2012

Åpning hos «Elias Kremmer»

Trond Schumacher tok ordet 13:10 og åpnet møtet. Fasilitetene var definitivt bedre enn forrige gang. Men det skulle det heller ikke så mye til, som man kanskje skjønner.

I løpet av møtet var det flere på «befaring» i enda et møtelokale i 2. etasje. Der var det mye bedre plass til å bevege seg fritt mellom bordene. Men det er et dyrere lokale, og det ble sagt at vi i tilfelle må forlate det før kl. 17:00. Noe å tenke på?

*Hvis jeg forstår det rett, var vi denne gang i et møterom oppkalt etter **Anthon Bernhard Elias Nilsen** (født 1855 i Svelvik i Vestfold, død 1936), som var en norsk forfatter, trelasthandler og stortingspolitiker (H). Han skrev en lang rekke populære underholdningsbøker under psevdonymet **Elias Kræmmer**. Han var innvalgt på Stortinget fra Fredrikstad, 1895–1897. **Svelvik museum** har et eget værelse der møbler, bøker og annet etter Anthon B. Nilsen er stilt ut. (Alt i følge Wikipedi. Dermed burde tilstedeværende medlemmer både fra Østfold og Vestfold føle seg spesielt velkommen.*

Behovet for innleid assistanse har falt bort siden vi ikke lengre holder våre møter i ei sjølbetjent kantine. **Tone Skimten** ble i sin tid hentet inn til tjeneste for Selskapet av Paul H. Jensen. Hun har mer eller mindre uten avbrudd *siden høsten 1985* hatt oppgaven med servering av lapskaus og drikke, og rydding av oppvask. Samt at hun har sørget for at det så pent ut da vi dro.

Men nå måtte vi si takk for hjelpen, og det gjorde vi i form av et gavekort på blomster. Dessuten hadde vi laget et kort som alle de tilstedeværende skrev under på. Det ble uttrykt ønske om at hun fortsatt skulle dukke opp på møtene.

Tone Skimten og alle de andre innbudte medlemmene er selvfølgelig hjertelig velkommen på våre medlemsmøter.

Kveldens hovedpost – ved Wilfred Wasenden:
Et lite innblikk i korrespondansen under Napoleonskrigen 1807-14.

For 20 år siden var det bare *E. C. Hannevig* som visste noe om denne vanskelige perioden i norsk posthistorie, med kompliserte valutaforhold, portosatser, ruter og følger av blokaden.

Ivar Sundsbø, som selv hadde med noe om perioden i boka si fra 1989, «Norske brev før 1855», sa det slik: De som setter i gang med denne perioden, lykke til!» Og det var nettopp det Wilfred hadde gjort. Trond nevnte: «For to års tid siden gikk det som ild i tørt gress, nå samler Wilfred denne perioden.»

Og som vi har sett, det har både blitt en bra utstillings-samling av det: «The war 1807-1814. Mail handled by the Norwegian Post Office», det har blitt artikler og det har blitt foredrag. Denne referenten vil ikke gi seg innpå noen gjengivelse av foredraget, vi kan kanskje få noen av lysbildene på *posthistorisk.no* etter hvert?

En kommentar fra salen etter foredraget oppsummerte det hele: **«Veldig godt!».**

Medlemmenes 5-minutter

Denne gang ble det tid til denne posten *før* serveringen tok til.

- Bjørn Schøyen minnet om uformelt og uoffisielt posthistorisk møte*) på Asylet 3. juledag, cirka klokka 15 eller 16, for de som ønsket å komme litt vekk fra familien.
- Ivar Sundsbø hadde med noen eksemplarer av boka til vårt medlem Bent Johnsen, «Smedjor. Där smeder formar den glödande massan. Hur helt normala människor kan formas onda.», til NOK 350. Referenten benyttet anledningen til å skaffe seg boka, for jeg har tidligere påpekt den høye frakten forlaget krever for salg til Norge.
- Ivar Sundsbø sa også noen ord om Nordia 2012 i Roskilde. Det var Per Kindem foruten ham selv som var norske representanter i juryen. De norske utstillerne gjorde det bra, noen gikk opp og noen gikk ned. «Flott utstilling!»
- Henning J. Mathiassen minnet om den offentlige storauksjonen til Drammens Filatelist-Klub dagen etter, 25. november.
- Bjørn Muggerud hadde også denne gang med Norgeskatalogen til salgs til favørpris.
- Frank Gilberg reklamerte for FREFIL 2013, som skal arrangeres i Kongsten-hallen 4.-6. oktober 2013. Frist for foreløpig påmelding er 1. mai, men på siden til frefil.no selges det allerede nå diverse produkter til inntekt for arrangementet.
- Marius Brinch Gabrielsen nevnte at i 2012 var det 140-årsjubileum for posthorn-frimerkene, og dermed 10 år til 150-årsjubileet. - Norske filatelister bør gripe den anledningen, påpekte han.
- Trond Schumacher overbragte positive tilbakemeldinger på Budstikka.

*) **Uformelt møte** 3. juledag blir ikke referert på annen måte enn å fortelle at stemningen var høy og at samtaleemnene var posthistorie og posthistorier. Deltagerne var enige om at dette var god tidsbruk.

Posthistorisk lapskaus

Vår russisk-fødte kokk hadde laget en posthistorisk lapskaus som denne gang godt kunne spises med gaffel, men fortsatt ble den servert i dyp tallerken med skje. Absolutt minst like god smak som forrige gang. Kanskje litt uvant med hel pepper som ingrediens, men det gjorde ingen ting. Referenten skulle gjerne ha vist et bilde av lapskausen, men da jeg først hadde smakt var det ikke stopp før alt var borte. Derfor dette bildet av en tom tallerken, godt skrapt!

Etter at alle var forsynte omkring kvart på tre, ble det skålt som vanlig for oss, Selskapet. Det var 33 medlemmer hadde skrevet seg inn i protokollen. Klokka 14:51, kunne vi skåle for de som ikke var tilstede. Den siste skålen skal tradisjonelt gå i retning av Postverket, men referenten har registrert en viss motvilje hos flere til å skåle direkte for Posten Norge AS.

Denne gangen var det en ansatt hos Posten, som reddet lederen ut av knipa. Nemlig undertegnede, som på møtedagen fylte 62 år, men som likevel ikke sviktet sine forpliktelser som tillitsvalgt sekretær. Og som på møte- og fødselsdagen kun hadde tre arbeidsdager igjen i Posten før han gikk over på 100 % AFP. «En viktig skål», sa Trond. Takk for æren og oppmerksomheten, sier jeg!

Spontanauksjonen

Klokka 15:18 begynte auksjonen, med 20 medlemmer til stede. Henning hadde tatt imot de 44 objektene som var lagt fram. Trond var som vanlig auksjonarius, mens Arne Thune-Larsen var bisitter. Som vanlig en lett posthistorisk blanding. Jeg har notert 300 kr for et postanvisningsklipp fra 1940, ellers var det visst ikke så mye å referere.

Neste gang skal det være donasjonsauksjon, vi får kanskje håpe på enda bedre fart og omsetning. *Arvid*

En relativt beskjeden auksjon ble likevel profesjonelt avviklet.

POMORPOSTEN VARDØ-ARCHANGELSK.

I forbindelse med et bokprosjekt ønsker jeg kopier eller helst scann (minst 300dpi) av kort og brev som er sendt av damp-skipene i rute mellom Archangelsk og Vardø i perioden 1874-1920. Foruten dampskipsstemplene er jeg også interessert i brev/kort til/fra Russland som er omkartert i Vardø. Scann kan sendes på e-post til *jan.lauridsen@c2i.net* eller pr. post til **Jan Lauridsen, Nordre Langgate 10, 9950 VARDØ**

REFERAT FRA MEDLEMSMØTET 2.2.2013

Andre møtet på «Elias Kremmer»

Trond Schumacher åpnet møtet 13:10. Jan Lauridsen fra Vardø hadde reist langt for å komme på møtet, og ble ønsket spesielt velkommen. Denne gangen skulle det være et større arrangement i lokalene vi disponerte klokka 18, og det var visst et ønske om at vi avsluttet i 17-tiden. Av samme årsak var det heller ikke mulig for oss å få leid det største lokalet, der var rigging og pådekking i full gang. Men vårt møte ble avviklet uforstyrret samme sted som sist.

Sekretæren kunne hilse fra Wilfred Wasenden, som var hjemme med bruddskader etter bandy-spill på glattisen(!) Dessuten var det hyggelige hilsener fra Fredrik Schreuder, Erik Lunde og den ellers langveisfarende Oddbjørn Salte. Alle disse var dessverre også forhindret denne gang.

Det er for øvrig også kommet en hyggelig avbudsmail fra vår svenske venn og ildsjel Bent Holm Johnsen, som skrev følgende:

«Jag hade tänkt att delta i mötet i morgon men mitt hjärta protesterade. Det är trevligt med et mail lite då och då. Man kännar sig delaktig då. Hoppas ni får en trevlig sammankomst och några bra inlämningar till auktionen. PS, ja jag har givit mig själv i uppdrag att skriva ännu en bok. Denna kommer att handla om barn i krig och vilka djupa spår det sätter.»

Kveldens hovedpost: Havaripost.

Berget post fra havarerte fly. – ved Knut Arveng.

Foredraget begynte 13:20. Det er alltid en sann fryd å se Power Point-presentasjonene til Knut. Gode illustrasjoner, bra oppsett og i tillegg et interessant tema som han åpenbart har svært god kjennskap til. Men denne gang var det snakk om alvorlige ulykker og katastrofer, som regel med tap av menneskeliv. Det kunne vært et ønske at det ikke hadde skjedd. Men når det er mulig å doku-mentere hendelsene gjennom forsendelser, er det jo særdeles interessant for oss samlere i ettertid.

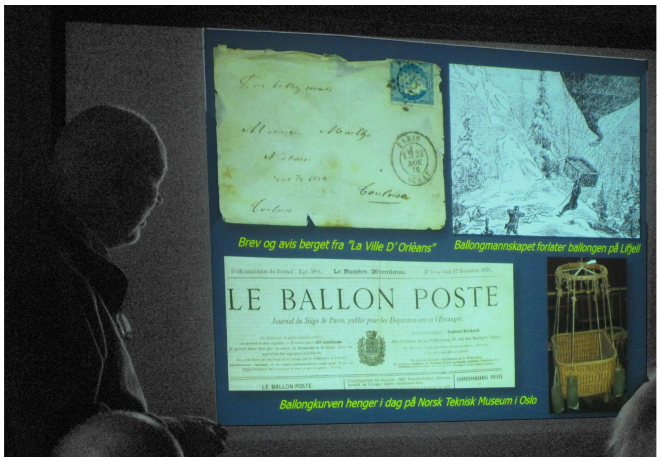

Knut Arveng er godt i gang med foredraget. Her med den eldste hendelsen, ballongposten fra Paris via Lifjell og Krødsherad.

Knut begrenser seg til «norsk» havaripost, det vil si havaripost på norsk territorium, eller havari som involverer post til eller fra Norge. Og det er dessverre en del. Han starter med den berømte ballongferden fra Paris 24. november 1870 som utrolig nok endte i Norge. Siden går det i ulykke etter ulykke fra den kommersielle luftfarts begynnelse, før under og etter Den andre verdenskrigen. Det siste som er representert er Widerøe-havariet ved Brønnøysund, 6. mai 1988.

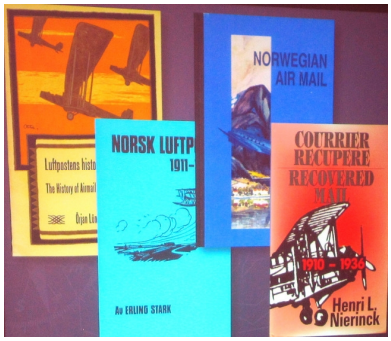

Det finnes ikke mye litteratur om dette, men Knut har selv skrevet en utmerket artikkel i katalogen for den regionale utstillingen «Frimerker i Sentrum», 24.-26. september 2010. Dette var jo noe som burde ha nådd en større leserskare gjennom Filatelistisk Årbok i 2011, men det forutsetter at redaktør Trygve får kjennskap til det gjennom en tilsendt katalog. Knut hadde med et lite antall eksemplarer av katalogen til utdeling etter prinsippet «førstemann til mølla». Det ble nesten oppløp som ved åpningen av et loppemarked, da foredraget var slutt etter cirka én time, og mange ønsket seg ett eksemplar.

Posthistorisk lapskaus

Lapskausen blir bare bedre og bedre, etter utsagnene å dømme. Denne gang var den uten hel pepper. En annen sak var at det på julemøtet var blitt brukt hvetemel som fortykningsmiddel til lapskausen, og IKKE potetmel. Medlemmer som skal ha glutenfritt kosthold, skal kunne nyte vår posthistoriske lapskaus! Dette skal nå være i orden. Serveringen begynte 14:25. Da alle hadde fått sin

porsjon, ble det skålt for oss, Selskapet, og de 31 medlem-mer hadde skrevet seg inn i protokollen. Klokka 14:40 kunne vi skåle for de fraværende. Og åtte minutter senere for «Postverket, for det det engang var!»

Donasjonsauksjonen

Auksjonsstart ble satt til klokka 15:20, med mange interes-sante donerte objekter. Tjuefem medlemmer valgte auksjonen framfor å sikre seg en god plass ved det reserverte langbordet nede til den uformelle sammenkomsten etter møtet. Det var 35 objekter, og tilslagssummene gikk uavkortet til inntekt for Selskapet. Som vanlig var det noe litteratur. «Ångfartygspost i Östersjöområdet 1839-1875» av D. A. Dromberg, utgitt i 1981 av det finske forbundet, gikk for kr 140.

Medlemmenes 5-minutter

Mye viktig informasjon denne gang!

- Jan Lauridsen opplyste at han jobber med et bokprosjekt om pomorposten, postforbindelsen Vardø-Archangelsk, i perioden 1876-1920. Foruten dampskipsstemplene er han interessert i *all* post til og fra Russland som er transitt-stemplet i Vardø*. Hvis du sender en skann i minst 300 dpi, får du til gjengjeld en analyse av sendingen. (Se side 7)*
- Knut Arveng reklamerte for to messer i Østfold i løpet av våren. Den første kommer dagen etter årsmøtet i NPS, i Råde rådhus, søndag 14. april. Kanskje en idé for langveisfarende å planlegge en filatelistisk og posthistorisk helg etter påske? Både fylkets frimerkeklubber og Postkortklubben er representert. Den neste han nevnte var Ørjemarkedet med Postkortklubben. 12. gang det går av stabelen, lørdag 29. juni. Kan utmerket godt kombineres med en utflukt til Töckfors.
- Per Kindem opplyste at FREFIL i høst, (se referatet fra 24. november), skulle være BÅDE regional OG nasjonal utstilling. En samling som da ikke er kvalifisert til nasjonal, kan likevel delta på den regionale delen. På spørsmål om hvilken region dette gjaldt, så var svaret at det ville utstillingskomiteen ikke se på. Med andre ord, hele landet!
- Tore Berg ga bort ett uoppskåret og uinnbundet eksemplar av Schou: Postens historie i Norge, 1647-1947. Norsk Filatelistforbund har flere eksemplarer, bare ta kontakt! Tilstedeværende medlemmer av Norsk Skipsposthistorisk Forening fikk også ett eksemplar av «Den Postale Reisetjenesten 1838-1991». De øvrige fikk tilbud om kjøp til en billig penge. Forbundet har også mange eksemplarer av denne.
- Kommisjonæren for Brasil, Arne Thune-Larsen, minnet om søknadsfristen 20. februar. Det gjelder BRASILIANA 2013, FIP-utstilling i Rio de Janeiro, 19.-25. november. (Feil dato i NFT 8/2012 !)
- Ivar Sundsbø kunne opplyse at en del norske utstillere var kommet med i AUSTRALIA 2013, FIP-utstilling i Melbourne, 10.-15 mai. Trond med sin lokalsamling Finnmark, ble spesielt nevnt.
- Bjørn Schøyen, i samarbeid med Marius Brinch Gabrielsen, har begynt å jobbe med åttekantet blå Christiania. Det gjenstår en god del spørsmål omkring bruken av dette stempelet etter 1846. De etterlyste informasjon, også omkring bruken i den første, røde perioden.

Det ble også kamp om et eksemplar av tidsskriftet St. Hallvard nr 1:1974, der Bjørn Storberget hadde artikler om posthusene i Hovedstaden og frimerketrykking hos Moestue. Et særskrift fra Bundespost-museum om Thurn & Taxis, på tysk, gikk for kr 110. De 35 objektene gikk for gjennomsnittlig litt over 70 kroner.

Sluttsummen ble gledelig nok kr 2465. Budsjettforslaget for 2013 på inntekter fra donasjoner, som styret hadde vedtatt tre timer tidligere, var dermed oppnådd og vel så det!

Arvid

Objekter studeres og auksjoneres ut i trange omgivelser.

Kongens nåde av Egil H Thomassen

Mellom 1757 og 1881, i en periode på ca.120 år, ble det begått 12 ran av norsk post. I snitt blir dette et ran hvert tiende år. To av ranene ble begått av samme person, og tre av ransmennene ble aldri pågrepet. I tillegg kommer flere forsøk på ran, underslag og en rekke tyverier av post i samme tidsrom. Åtte menn ble i denne perioden dømt til døden for ran og tyveri av kongens post, men tre av dem ble benådet. Denne historien handler om en av de benådete.

Så tidlig som i 1661, bare 14 år etter at de første postrutene var igangsatt, skjedde det første tyveriet. Det er kort beskrevet i Berrum og Johannessens bøker om det norske postverket, men som den første straffbare handling i norsk posthistorie kan saken fortjene en bredere omtale.

Den 6. juni 1662 ble lagretten satt på bygdetinget på lensmannsgården *Remmen* i Vang prestegjeld i Valdres. Vang hørte inn under Hadeland og Valdres fogderi, og fogden *Niels Bentsen* med 12 lagrettemenn var satt for å dømme i en sak om stjålet post. Bygdetinget var et gammelt organ for styring av bygde-Norge, nevnt i Landsloven av 1274. Ved kongelig forordning av 1590 var tinget blitt omgjort til en ordinær første instans domstol, det vi i dag benevner som underrett.

Som en følge av forordningen av 1590 opprettet kong Christian IV den 31. juli 1591 embetet sorenskriver. Bygdetingets nye status hadde medført uvante byrder for tingets dømmende organ, det var derfor nødvendig med en person som var skrivekyndig og kunne føre tingets protokoll. Ifølge kongebrevet av 1591 kunne han også være rådgivende for lagretten. I løpet av et par generasjoner utviklet tingskriveren seg fra å være lagrettens sekretær til å bli dommer og leder av underretten.

Ved Christian V's norske lov av 1687 ble sorenskriveren bygdetingets enedommer og lagrettemennene ble redusert til rettsvitner. Men da den nevnte rettsaken fant sted i 1662 var sorenskriveren fortsatt bare rådgivende meddommer.

Adolph Tidemanns maleri av en rettssak er av yngre dato, men situasionen var den samme.

Sorenskriver ved rettsaken i Vang var *Bendt Pedersøn* og av hans protokoll kjenner vi saken og dens dom. Etter å ha skrevet inn navn på lagrettemenn, fogd og lensmann ble det i protokollen ført referat over forklaringen til tiltalte, de vitneprov som ble gitt på tinget samt forhør og vitneerklæringer tatt opp tidligere utenfor tinget. Den viktigste av disse, som også ble referert først i protokollen, var et forhør i Christiania administrert av byfogd *Christen Christensen*. Christiania var også den gang hovedsete for postverket og endepunkt for Bergensposten.

Ifølge postforordningen var ikke postmestrene pliktige til å ta imot penger. De måtte sendes på egen risiko, men det ble likevel vanlig å sende penger med posten. Dette var før pengesedlene ble innført, så det som ble sendt var mynter i ulike pakninger. Men meldinger om forsvunne penger var, som vi ville ha sagt det i dag dårlig PR for posten, og da det kom innberetninger om tap av penger på ruten fra Bergen, ble det igangsatt undersøkelser. Disse avdekket et stort pengeforbruk hos en postbondes sønn i Vang i Valdres, og lensmannen der anholdt *Halvor Thommesen Berge*.

Ved forhøret 7. april 1662 i Christiania tilsto Halvor Thommesen at han forrige høst i den første skuronnmåneden hadde åpnet postveska han førte sydover fra Berge i Vang til Kvien i Høre og tatt ut 30 riksdaler i mynt.

Åtte dager senere da han igjen førte Bergensposten til Kvien hadde han for andre gang åpnet veska og tatt ut en pung med penger som var noe større enn den første. Denne pungen hadde han ikke åpnet, men gjemt under noen steiner. Videre tilsto han at han første gangen også hadde tatt et papir (brev) med små penger som han hadde gjemt *"i bjerget"* sammen med pungen. Heller ikke beløpet i dette brevet kjente han til. Ved begge tilfellene hadde han åpnet postveska med en nøkkel fra *"en anden lås".*

Postvegen mellom Christiania og Bergen gikk over Valdres. Kvamskleiva i Vang,til venstre på litografiet av Magnus Thulstrup Bagge, var en tung passasje.

Postgården Berge i Vang prestegjeld hadde noen år senere, ved folketellingen i 1664, to brukere. De to brukerne skattet da 3 huder og 4 skinn samlet og ga ifølge Jorde-boken 1 ½ pund smør til kirken. Den ene brukeren var Thommes Asbiørnsøn som tilbake i 1647 hadde skattet 4 huder og 4 skinn alene. Thommes Berge hadde to sønner og det var den yngste som i skuronna var blitt sendt med postsekken. Han benevnes i domspapirene vekselvis for Halvor, Haldvor eller Haldor.

I forhøret gjorde Halvor rede for hva han de etterfølgende månedene hadde brukt de 30 riksdalerne til. Han hadde lånt Håvard Bøe 6 rdl, Thomas Gaasdelen 2 ½ rdl og Niels Schougstads pige Anne 2 rdl, kjøpt en stålbue av Ole Kjos for 2 ½ rdl, av sin bror Asbjørn en rensdyrsbukse for 1 rdl (som han hadde på seg ved forhøret), av Gullik Schougstad en bukk for 1 ½ rdl, en rød skjorte av Asbjørn Lerhol for 1 rdl, av en Telemarkbonde et belte for 1 rdl og

av en dreng på Thursnes et par blå hoser for ½ rdl. De fleste kjøpte tingene befant seg hjemme hos hans far på gården. Videre hadde han på Lærdalsøren kjøpt et kvarter salt for 3 ort til sin far. De øvrige pengene hadde han brukt på øl og tobakk. Forhøret sluttet med å stadfeste at bekjennelsen var gitt frivillig og utvunget slik den var referert, og tilståelsen ble bekreftet med to vitners underskrift og segl.

Om dette bildet fra Vang sier den svenske kunstneren Wilhelm M. Carpelan:
"- sänkes blicken emot bergets fot, ses en mängd bondegårder."

Det neste som ble referert for bygdetinget var en rapport fra lensmann Jøeger Remmen angående en befaring på postbondens gård Berge den 24. april 1662. Formålet var å lete etter bortgjemte penger på anviste steder. For retten framla lensmannen en forseglet pung med 25 ½ riksdaler, 3 ort og 20 skilling. Videre hadde lensmannen fra Gullik Schougstad inndratt 1 rdl og 14 skilling.

Retten var i tvil om hele det stjålne beløp var oppgitt og funnet. Summen av det Halvor hadde fortalt var utlånt eller innkjøpt var 18 rdl. Retten stilte seg skeptisk til at han hadde drukket opp hele 12 rdl. Den påfølgende eksaminasjonen forsøkte derfor å avdekke om det var ytterligere penger gjemt bort. Halvors forklaringer var motsigende og ulogiske, noe jeg skal komme tilbake til slutt i artikkelen. Et sted svarte han at han bare hadde tatt 31 rdl, for i neste omgang å fortelle om penger gjemt ulike steder, uten at noe ble funnet. Blant stedene oppga han Skakedalen langt til fjells. Lokalkjente mente det var løgn fordi det var for mye snø der. Deretter sa han at han hadde lånt bort penger til Hallingdalen og nordenfjells til Bergenshus, noe han senere trakk tilbake og sa var sagt "*av tåbelighet".*

Retten uttalte at Halvors ord ikke var troverdig på noen måter. I hans disfavør kom også et vitnemål fra vakten på lensmannsgården som fortalte at Halvor hadde sagt *"at han ønsket han var så sterk som Fanden. Da ville han bryte jern av seg og slå lensmannen i hodet."*

Halvors far, postbonden Thommes Berge, var innkalt som vitne og ble spurt om han kunne legge ut det resterende beløp, men svarte at han ingen penger hadde og ikke ville oppnå lån.

Ved domsavsigelse hadde retten ikke noe valg etter Halvors tilståelse. Loven ga dommerne lite rom for selvstendig vurdering av saker. Ble den anklagende funnet skyldig etter et lovbrudd som var beskrevet i loven, måtte han dømmes etter loven. Bare dersom loven ikke innholdt bestemmelser om det aktuelle tilfelle, skulle dommerne bruke skjønn. I 1662 var Christian IV's norske lov fra 4. desember 1604 gjeldende. Loven var i hovedsak en oversettelse til dansk av Magnus Lagabøters landslov av 1274. Selv om den etterfølgende loven, Christian V's norske lov av 1687 var strengere med 49 forbrytelser som hjemlet til dødsstraff, var den gjeldene loven streng og klar nok. For tyveri av kongens post ble Halvor Thommesen Berge dømt til galgen. Dommen ble bekreftet ved fogden Niels Bentsen og de 12 lagrettemenns segl.

For de fleste forbrytelser som medførte dødsstraff ble eksekusjon utført ved halshugging. Bare ved tyveri ble det dømt henging, som var den mest vanærede straffen. Var en dom avsagt uten skjønn og helt etter loven, kunne det søkes om straffereduksjon eller benådning hos kongen. Alle kunne sende kongen en supplikk (bønneskrift) og det var kostnadsfritt. De fleste søknadene ble imidlertid skrevet av sorenskriverne som sendte supplikker inklusive alle sakens dokumenter til København.

De strenge straffene for tyveri ble mildnet ved en utstrakt bruk av benådninger. I vår tid kan det høres inkonsekvent ut at sorenskriveren, som hadde dømt i saken, skulle forfatte en benådningssøknad. Men dette var lenge før Nordhus og Staffs tid, det var få skrivekyndige og sorenskriveren var den som kjente saken best og kunne anføre formidlende omstendigheter. I Halvor Berges tilfelle ga søknaden et positivt resultat, for den 5. juli 1662 kom det melding fra København om at kongen hadde benådet ham fra galgen til anbringelse i jern for livstid på Akershus festning. I navnet var det kongens nåde, men i realiteten var saken blitt framlagt for det Danske Kanselli, noe tilsvarende våre dagers Høyesterett, hvor to oversekretærer behandlet innkomne supplikker.

I 1652 påla kong Fredrik III (1648-1670) sin stattholder i Norge å anbringe alle som ble pågrepet for mord eller tyveri på Akershus festning for å arbeide der i jern. Tidligere var de fangene som var dømt til jern på livstid blitt sendt til Bremersholm i København.

Fengslet på Akershus, som gikk under navnet Slaveriet, hadde små, lave og fuktige fangerom og slavene var lenket på hender og føtter. I tillegg kunne noen ha solide halsringer av jern og et jernbelte som var boltet fast på kroppen. Belagt med jern måtte slavene delta i vedlikeholdsarbeidene på festningen.

Drøye to år etter rettsaken, 5. september 1664, kom det melding fra kongens København om at Haldvor Waldris, sammen med fire andre, var benådet og skulle løslates fra festningen. I Halvors tilfelle var årsaken at *"han haver tarmløb og kan intet arbeide*". Men i en memorial fra Akershus skrives: "*dog for sin vankyndighet perdonerit*". I dag ville vi vel ha sagt at Halvor ble benådet fordi han var mentalt tilbakestående.

Ved folketellingen for Vang prestegjeld 11. oktober 1664 var Haldor Thommesen, 30 år, tilbake på Berge.

Hovedkilder:
Danske kanselli, Norske innlegg 24. april 1662, Riksarkivet
Hadeland og Valdres sorenskriveri,
Tingbok 9 for 1662, folio 12b, Statsarkivet Hamar
Danske kanselli, Norske innlegg 5. juli 1662, Riksarkivet
Danske kanselli, Norske tegnelser 1660-1670, folio 91a og 205b, Riksarkivet
Danske kanselli, Norske innlegg 5. september 1664, Riksarkivet
Richard Fauskrud, Opplandsarkivet, Lillehammer
Illustrasjoner: Nasjonalbiblioteket

POSTEN I FLORA / BJARTE SINDRE.

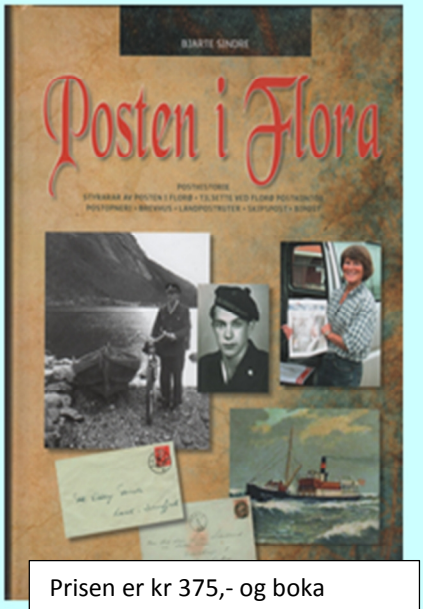

Nok ein gong er det utgjeve ei bok av beste merke under skribent/ forfattar Bjarte Sindre si hand. Denne gongen er tittelen «Posten i Flora» og her tek han for seg postutviklinga i området kring Florø frå starten med «D/S Nordcap» i 1841 til dags dato. Her er alt med som er av interesse for ein posthistorikar, - generell posthistorie, dei ulike postopneria, brevhus, landpostrutene, skipsposten og bipostrutene. Som forfattaren sjølv skriv i føreordet: Det har vore ei lang reise, for arkivkjeldene held på å tørke ut. Arkiv frå postkontor hamnar anten på bålet eller på dynga, og dermed forsvinn opplysningar. Kjelder må finnast andre stader, og når folka som kjenner lokalhistoria også vert borte, står ein tomhendt att.

Forfattaren har gjort eit særs grundig arbeid med å grave fram opplysningar, og denne boka er vel så nær optimal handsaming av dokumentasjon som ein kan kome. Illustrasjonane og gjengjevinga av interessante postale objekt er gjort med ein layout som gjev lesaren lyst til å sjå meir! Nokre av personane det er skrive om er nok henta fram frå gamle familiealbum, gamle postkort viser gamle brevhus, attgjevinga av stempel er veldig bra, og ikkje minst tilsette ved posten i moderne tid har også fått plass mellom permane. I det heile vil eg seie at dette er lokalhistorie på høgt plan (skulle tru forfattaren hadde vore lærar…)

Anekdoten om brevhuset på Askrovøyane som aldri kom i drift, men der det like fullt finst ei avstempling (Bjørn Bunæs sjølvsagt), er morosam for ein med interesse innan posthistorie. Dette avsnittet fortel litt om kva vanskar ein forfattar slit med for å finne dokumentasjonen på det skrivne ord, og ikkje minst kva ein samlar med lokal interesse også balar med i høve til å skaffe materiale til eiga samling.

Boka er rikt illustrert og prenta i eit opplag på 800 stk. Mellom dei vel 200 sidene finn ein alt av interesse innan området. Gratulasjonar frå bokmeldar gjeng til forfattaren!

Ivar Sundsbø

Prisen er kr 375,- og boka (ISBN 978-82-303-2191-1) kan tingast frå forfattaren på E-post: ***b-sindre@frisurf.no*** eller tlf.57741561

Bjarte Sindre var rektor ved Flora vidaregåande skule i åra 1981-1999. Han har skrive ei rekkje artiklar om lokal posthistorie, og i 2009 kom boka "Hilsen fra Florø" ut, som syner lokalhistoria med postkort. I 2012 vart også boka om Thor Solberg utgjeven. I tillegg er det no fire bind i romanserien "Odins smykke". Medlem av NPS.

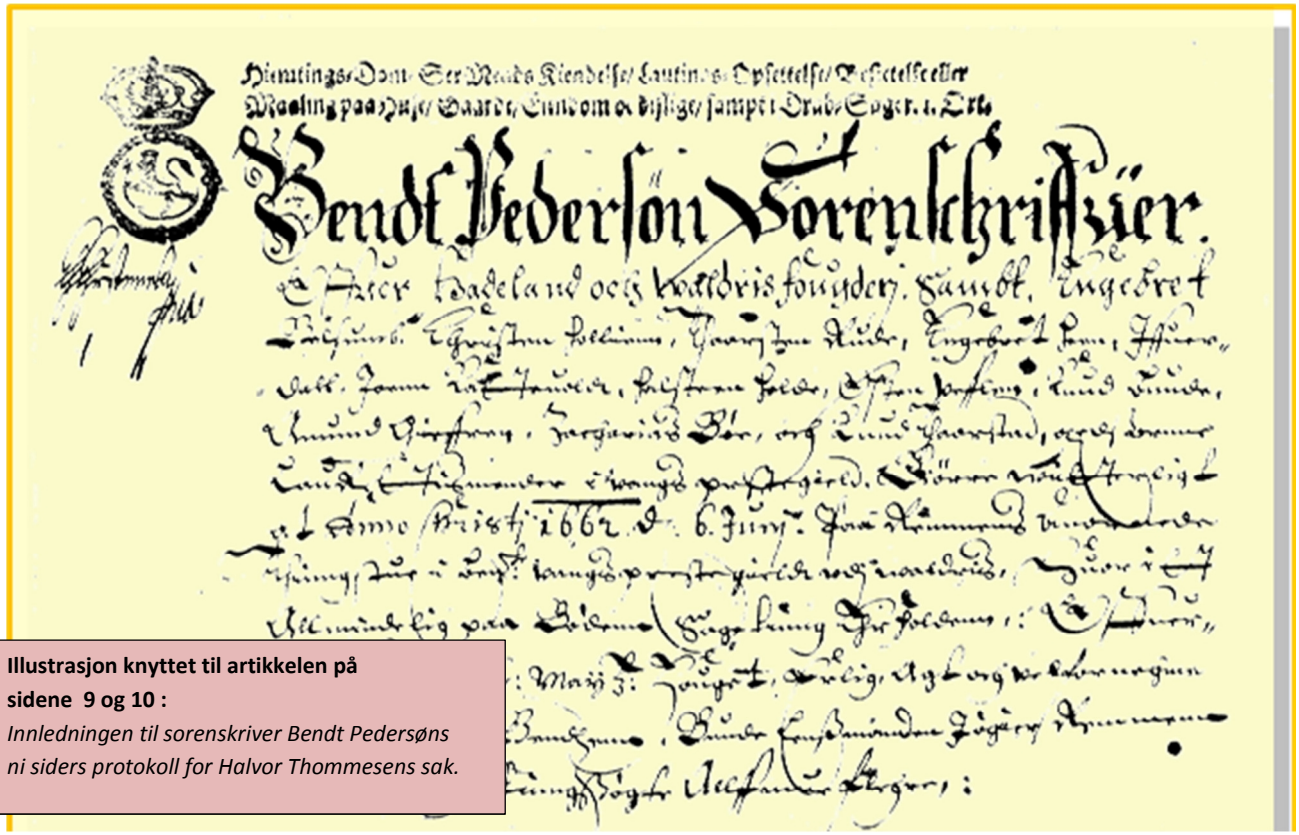
Bendt Pedersøn Sorenschriffuer.

Illustrasjon knyttet til artikkelen på sidene 9 og 10 :
Innledningen til sorenskriver Bendt Pedersøns ni siders protokoll for Halvor Thommesens sak.

Den postale bruken av portomerkene / Portomerker på brev

var tittelen på Ivar Sundsbøs foredrag 22.sept. 2012.

Referent Arvid Løhre håpet at **«en del av stoffet etter hvert også finner veien til Budstikka, eller posthistorisk.no»**. **Arvid får sitt ønske mer enn oppfylt.** Nedenfor vises noen av lysbildene. Selve foredraget kommer ikke på trykk, men lysbildeserien inneholder tekster. **Alt legges om bare få dager inn på posthistorisk.no** og gjør at NPS-medlemmene **deretter** vil kunne sette seg til rette foran datamaskinen og fordype seg i tekst og bilder. **Her vises bare noen beskårete smakebiter.** Også vi som hørte Ivar, vil ha stort utbytte av å se og studere hele serien.(KVALITETEN BEDRE PÅ NETTET!)

PORTOMERKER PÅ BREV.

-FRA 1889, MEN BAKGRUNNEN ER GPU/UPU.
-VIKTIG POSTTJENESTE
-ALLE UPU-LAND HAR HATT PORTOMERKER
-FRANKRIKE INNFØRTE POROMERKER ALLREDE I 1859
-NORGE DIFFERENSIERTE PORTO/ FRANKO I 1855
-INTERNASJONAL DIFFERENSIERING FRANKO/PORTO
-INNFØRT INTERNASJONALE AVTALER 1874 /GPU.
-FORLØPERNE ER PORTOSTEMPLENE
- DETALJERTE AVTALER SOM HAR ENDRET SEG VED ALLE POSTKONGESSENE.

BRUKEN AV PM 1.

Stationary 3 øre sendt as local mail within Kristiania, but forwarded to new address in Hønefoss, hence rated as domestic postcard 5 øre rate. Missing franking 2 øre + postage due 2 øre - franked 1 øre plate I block of 4 - second delivery.

MED SISTEUTGAVEN

Post parcel from Drammen to Evje March 25th 1926, correctly franked 165 øre with remboursement kr 32,15 and weight 2,6 kg.
Parcel rate 110 øre + remborsement fee 20 øre + 35 øre for COD.
Parcel forwarded and according to postal law of 1921 there was postage due to be paid for this service. A blue label was attached and postage due 220 was noted 2nd 11 x 20 øre attached.
The postage due counted ONLY the double missing rate = weight rate 110 øre x 2 and there was no postage due for remboursement and COD.

Portomerker er blant danske venner så talende omtalt som «**bag i bogen**».
(Engelsk BOB, Back of Book).
De kommer i de fleste kataloger etter «ordinære» merker. (Om med.)
Det betyr ikke at de er mindre-verdige som samleområde, bare litt **«i bakleksa».** Mange av oss har merkene stående nettopp godt gjemt - fordi vi ikke riktig har visst hva vi skulle gjøre med dem. Noen har gått dypere inn i området, som **Sven Andersen** gjorde og som **Ivar Sundsbø** nå har gjort for NPS.

posthistorisk.no
Mye mere enn et supplement til Budstikka.

OMADRESSERING FRA DK TIL NORGE

Correctly paid domestic cover from Aunede (Nakskov) to Charlottenlud Station, readdressed and sent to Christiania, Norway. correct rate to Norway 10 øre - missing 2 øre franking. Double missing as postage due = 4 øre

KORREKT BRUK AV PORTOMERKER.

Hvordan forfalske et allerede postgått brev ... av Jan Bødtker.

Ved gjennomgang av en gammel bunke papirer, kom jeg tilfeldigvis over et håndskrevet brev, hvor to bypostbrev fra Bergen var kopiert inn. Brevet var sendt fra en tidligere samlervenn i Drammen til nå avdøde Kjell Fiskvik og meg selv.
To nye bypostbrev var dukket opp etter en tur til København. I utgangspunktet en fantastisk historie. Vi fattet imidlertid mistanke om at her kunne det være «ugler i mosen», men vi hadde ikke tilstrekkelig med beviser til å gripe inn på det daværende tidspunkt. Nå mange år senere kan det være litt artig å lese hva denne «vennen» skriver i brevet:

«Jeg har vært en tur i København. Fangsten ble 6 bypostbrev, hvorav 2 fra Bergen. Betalte 1000 d.kr pr. stk. Han ville ikke ha mer for det – det ene hadde jo ikke frimerke mens det andre var sterkt reparert. Bypostmerket er delt i to og påsatt alle 4 hjørner. Høyre 4 skill 4 er sterkt reparert og stemplene frisket opp. Har dere noen nye opplysninger – hører fra dere.» «Hilsen mannen fra Drammen»

Det som fikk meg til å skrive noen ord om den ene forfalskningen, er hvordan man kan manipulere et brev som allerede har vært behandlet av Postverket, men som ved hjelp av et innsatt bypostmerke kan se ut som et sjeldent kombinasjonsbrev som mange ville hatt glede av i samlingen – hvis det bare hadde vært ekte. Kopien av det forfalskede brevet er dårlig, ettersom det er produsert på en forhistorisk kopimaskin tidlig på 1990-tallet. Men det viser til fulle hvordan svindleren har gått frem.

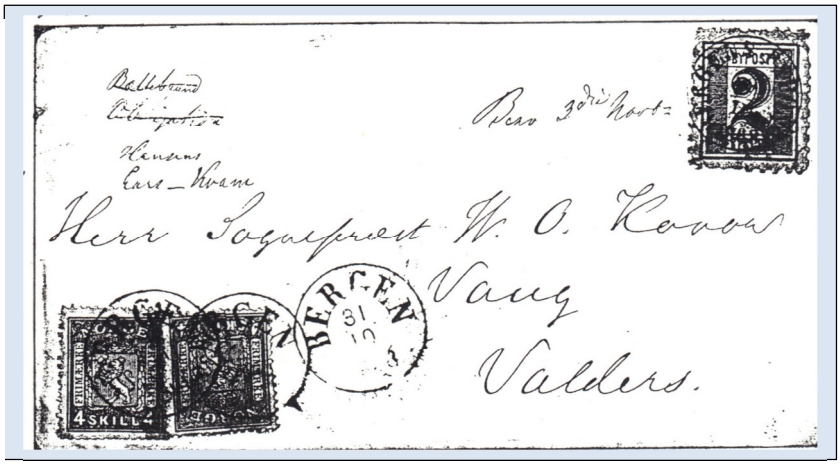

Det dobbelvektige brevet stammer fra et større arkiv som er kommet på markedet, og er korrekt frankert med to stykk 4 skill 4, stemplet i Bergen 31.10.1868 og sendt til Sogneprest W.O. Konow, Vang i Valdres. Så langt er alt korrekt !
Oppe til høyre har det tydeligvis vært god plass til å sette inn det grovtaggede bypostmerket fra Bergen, som er stemplet med byposten sitt stempel – dog binder stempelet ikke til brevet. Kopien er for dårlig til å fastslå om stempelet er ekte eller om det også er produsert i Drammen.

Så kommer vi til selve poenget i artikkelen :
Ved gjennomgang av Frimerkehusets nettsider for et par år siden, kom jeg over et brev som minnet mistenkelig på et brev jeg tidligere hadde sett. Ganske riktig – det var nesten identisk med kombinasjonsbrevet vår «venn» fra Drammen hadde «funnet» i København på 90-tallet. Den eneste forskjellen er at brevet fra Frimerkehuset bare er enkeltvektig og forsynt med ett 4 skill 4 og stemplet Bergen 22.2. 1868. Skriften og adressaten er nøyaktig den samme mens det ekte brevet, som er sendt 8 måneder tidligere, mangler bypostmerket oppe til høyre.

KOMBINASJONSBREV
Så vil enkelte spørre: hvorfor ble det satt på et bypostmerke på et brev som skulle sendes fra Bergen til Valdres? Det som svindleren fra Drammen har hatt i tankene, var at brevet skulle se ut som det først var lokalsendt i Bergen, og derfor bare påsatt et 2 skillings bypostmerke. Når brevet da ankom bypostkontoret ble det videresendt til hovedpostkontoret ettersom adressaten var utenbys. På hovedpostkontoret ville det blitt oppfrankert for videreforsendelse til Valdres.

Denne type kombinasjonsbrev kjenner vi flere eksemplarer av, både fra bypostene i Drammen, Trondheim og Arendal – noen få ekte, men langt de fleste falske og produsert i Drammen ... Nå ble det falske brevet heldigvis aldri solgt – det rakk ikke vår «venn» fra Drammen fordi politiet kom og beslagla det i en ransakelse på hans bopel …

Brevene trenger ikke noen utfyllende tekst. Det beslaglagte brevet befinner seg antagelig i Postmuseets samlinger, godt forvart i hvelvet i Norges Bank. Denne artikkelen har tidligere stått i **Den blaa Løve** nr. 1 / 2013 så de av NPS-medlemmene som også er medlemmer i *Bergens Filatelist-Klub* får dobbel dose.

Karusellbrev

En konvolutt med originalt brevinnhold var lagt ut på møteauksjonen i NPS 24. nov. 2012. Det ble kjøpt med tanke på Budstikka. Brevet er i seg selv ganske alminnelig.

Men: **brevet** ble skrevet som følge av et lørdagsunderholdningsprogram på svensk TV, lørdag 30. nov 1963.

Programmet var ***Hylands Hörna*****,** også kjent for en stor del av Norges befolkning på seksti- og syttitallet. *Lennart Hyland (1919-1993)* var en av Sveriges største eter-legender, kjent sportsreporter, senere underholdningsguru i radio. I 1962 flyttet han Hylands Hörna fra radiomediet til fjernsynet. Den aktuelle lørdagen dreide det seg delvis om brevskrivning.

Sveriges Radio hadde fått **Postvärket** med på, (eller kanskje var det motsatt, at Postvärket hadde lokket Hyland med på dette?) at hvis man sendte et innenlandsbrev søndag den 1. desember og merket det ***Karusellbrev*** på frimerkets plass, skulle det fremsendes **portofritt**.

Postens egne beregninger viste at ***en million Karusellbrev*** ble skrevet, sendt og postbehandlet. Tallet indikerer at en fjerdedel av Sveriges familier skrev **brev til slekt eller venner** den søndagen, fordi de hadde fått impulser *eller* fordi det var gratis. Det innebærer også at dette spesielle brevet ikke har noen økonomisk verdi, bare kulturhistorisk og posthistorisk. Det viste brevet er maskinstemplet i Uddevalla mandag 2.desember. Postens interesse var selvsagt at folk skulle skrive mer og sende flere brev.

Hvorfor det het ***Karusellbrev*** har jeg ikke helt funnet svar på. Lennart Hyland hadde imidlertid før *Hylands Hörna* og før TV-alderen et populært radiounderholdsprogram som het *Karusellen.* Det fantes kanskje en rød tråd der for svenskene.

Setter vi brevet inn i en tidslinje, ble det skrevet bare godt en uke etter mordet på *John F. Kennedy,* fredag 22. nov. 1963.

Den merkedagen ble lenge husket på tilsvarende måte som det at Brå brakk staven, "Hvor var du da Kennedy ble skutt?" Nå er det "bare" historie og hvem husker vel datoer?

Mon tro svensker spurte hverandre "*Skrev Ni Karusellbrev*"? Dette var en tid hvor svensker ennå ikke var blitt riktig "dus" og på fornavn, annet enn med de nærmeste og dem som man hadde drukket dus med. ("Ni" er høfligere nå enn den gangen!)

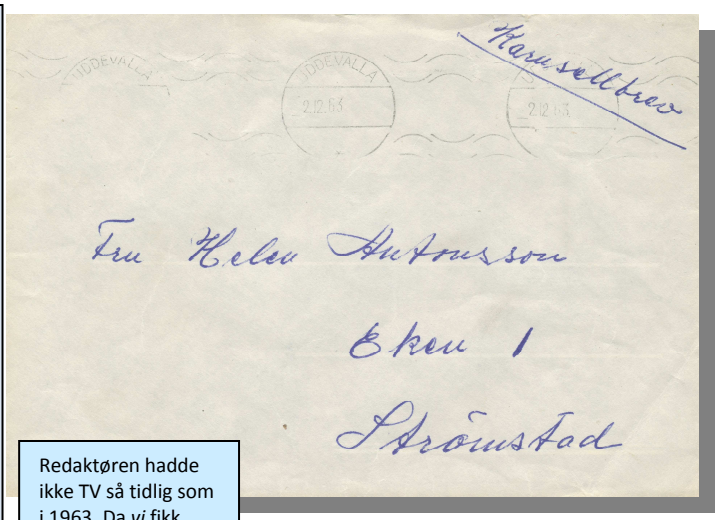

Redaktøren hadde ikke TV så tidlig som i 1963. Da *vi* fikk det, hadde vår familie to kanaler å velge mellom, NRK og svensk TV.
I likhet med store deler av Østlandets befolkning fulgte også vi *Hylands Hörna*.
Fra 1969 fikk vi enda en kanal. Selvsagt Svensk, den også.

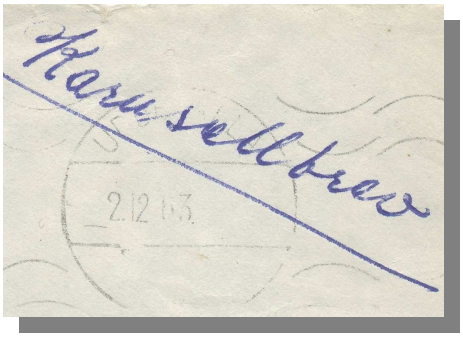

Lennart Hyland med Per Oscarsson den gangen Hyland fikk hakeslipp. 2.juledag 1966 strippet Oscarsson i direktesending, ikke helt som avtalt!

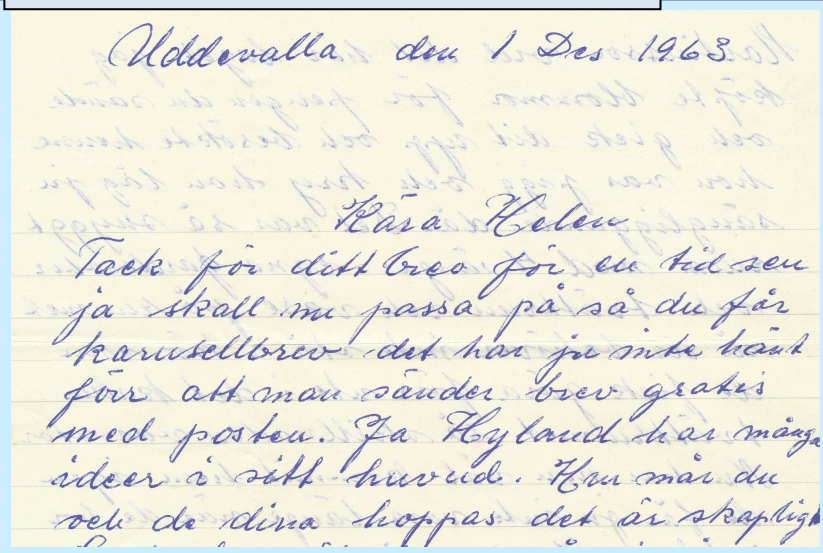

Uddevalla den 1 Dec 1963

Kära Helen

Tack för ditt brev för en tid sen ja skall nu passa på så du får karusellbrev det har ju inte blåst för att man sänder brev gratis med posten. Ja Hyland har många idéer i sitt huvud. Hur mår du och de dina hoppas det är skapligt

Posten i Norge hadde en noe traurigere brevskrivningsuke i oktober 1967. Ved bruk av portofritt kort ble vi oppfordret til å skrive til eldre venner eller familie eller kanskje etterlyse brev. Humørfylt à la Hyland synes det i alle fall ikke å være.

Frimerkeløse brev datert 1865

av Oddbjørn Salte

Her er en artig sak som kan få de små grå i gang. Disse to brevene kom jeg over midt på 70-tallet uten at jeg reflekterte noe særlig over det den gang. Jeg så at det ene brevet var sendt fra Norge til England, og det andre fra England til Norge. Min interesse for engelsk post og frimerker var i fokus på det tidspunkt. Begge brevene har innhold, og jeg oppdaget etter hvert at det var brev og svarbrev – heitt kjærlighetsbrev – må du vite. Det ble rett og slett litt vel intimt å lese slikt, så de fikk ligge. Brevene var litt for personlige, og jeg fikk meg ikke til å sjekke innholdet mer enn at jeg konstaterte hva det var.

Posthistorisk sett er brevene interessante. Her er de flust av stempler og påtegninger. Det første brevet er sendt fra Sogndal i Dalane 28. juli 1865, stemplet Sandøsund 1. august 1865, stemplet i Hamburg 2. august 1865 (grøtet) og ankomst Scarborough 6. august 1865.

Svarbrevet er avsendt fra Scarborough den 10. august 1865 og er påskrevet på toppen av brevet *"Ved Hull sin Steamer Christiansand"*. Innholdet i brevet antyder at det kan ha blitt forsøkt sendt med $^{D}/_{S}$ Ganger Rolf fra Hull. På baksiden er det avstemplet London 11. august 1865, oval Hamburg 12. august 1865, Sandøsund 17. august 1865 og Christianssand 18. august 1865, samt et grøtet Hamburg stempel.

Begge brevene er sendt uten frimerke og påført forskjellige karteringer og stempler. Jeg tar gjerne imot kommentarer til stempler og påføringer.

Budstikka **mottar også gjerne analyse av takster etc. etc. til bruk i neste nummer. Spennende forsendelser med eller uten kommentarer er for øvrig alltid velkomne.**

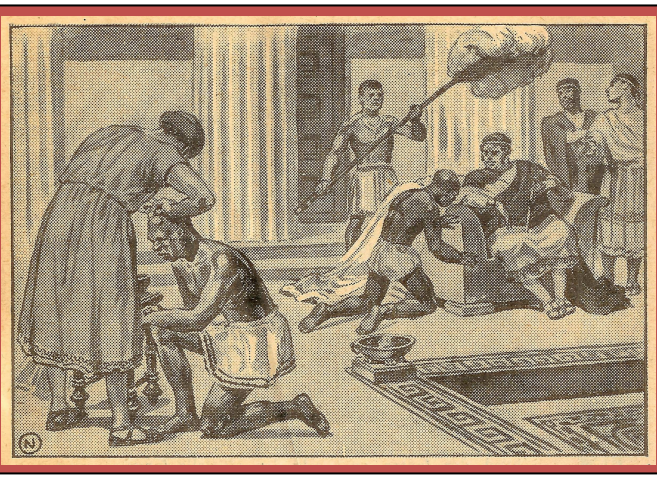

Dette er kanskje bilde av en myte fra det gamle Hellas. Brev var skrevet inn i hodebunnen og "postbæreren" måtte barberes på hodet for at det viktige budskapet kunne leses. Postgang avhengig av hårveksttempo?

Budstikka skal selvsagt ikke bli "vittighetsblad".

Men:

Redaktøren og innsenderen av bildet til venstre er enige om at Posthistorie ikke behøver være kjedelig.

Tvert i mot:

God posthistorie omfatter også gode historier fra posthistorien.

Som ofte ellers; *bilder forteller ofte langt mer enn ord.*

Vårt æresmedlem **Olga Ellis** og **Alan Totten** har begge samlinger knyttet til Polarpost, med hovedvekt på **Nordkapp**. (Frimerker, stempler, skipspost, postkort osv.) De har tenkt å skrive litt om dette området og **ønsker kontakt med andre samlere** for å utveksle informasjon.

Olga Ellis er som mange av NPS-medlemmene vet, spesielt interessert i **Trysils posthistorie.** Hun søker gode og uvanlige brev, kort etc. Hun ber om at andre samlere tar kontakt.

Olga Ellis, 17 Senna Lane, Comberbach, NORTHWICH CW9 6BD, UK

Alan Totten nås på e-post:
a.l.totten@btinternet.com

Et kikk over landegrenser: Scandinavia Philatelic Society 60 år.

Denne foreningen er assosiert medlem av Norsk Filatelistforbund. Vi er noen norske medlemmer der, redaktøren blant de få som innimellom deltar i møter. Jeg skal ikke referere fra disse - men gjør oppmerksom på at foreningen har et utmerket medlemsblad som avspeiler interessefeltet. NPS har to UK-medlemmer, Olga Ellis og Rolf Scharning som begge selvsagt er aktive i SPS. Vi kjenner dem begge fra utstillinger i Norge og andre nordiske land. Og som skribenter, også i Budstikka. Nedenstående artikkel er hentet fra **Scandinavian Contact** fra desember 2012 og viser interessen for «oss»

Christiania, a "tall story" in postmarks. An article in Scandinavian Contact

(ISSN 0261-5495, Volume 23, Number 3, Whole number 239, December 2012) by Richard Harrison)

The main character in this tale is the Christiania single ring postmark dated 14.10.1876, on this Norwegian six skilling stamp, figure 1. I bought this stamp from a dealer in July 2010. As a collector of Christiania postmarks, I immediately recognised that this mark was different and unusual. To put it into context, we need to look at how the general

Figur 1

Postmarks of Christiania have evolved from the earliest single ring handstamp introduced in 1845 with Roman style lettering, etc., through to the late 1870s. In figure 2, types 3b & 4b came into use from 1849; and the later types 5-7, additionally characterised by sans–seriffed date numerals, from 1858 to early 1860s. Some of these handstamps continued in use into 1870s, notably Christiania type 2, but new ones with sans-serif throughout appeared in 1868. This series, with five sub-types, is shown in figure 3, below, as illustrated in Olga Ellis's excellent articles in *Contact* in 1991-2; the dates of usage shown were a guide taken mainly from Olga's own examples. It will be noted that the style of lettering was regular and generally unremarkable.

There were some variations in size, but tallest letters are 3½ mm high, (fig. 3)

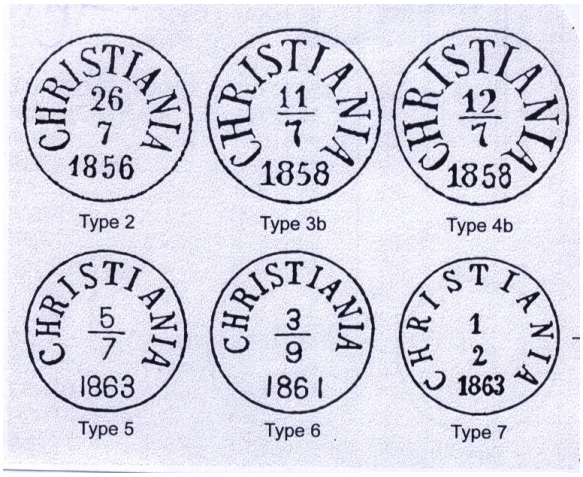

Figur 2
(Hentet fra Norgeskatalogen Postal.)

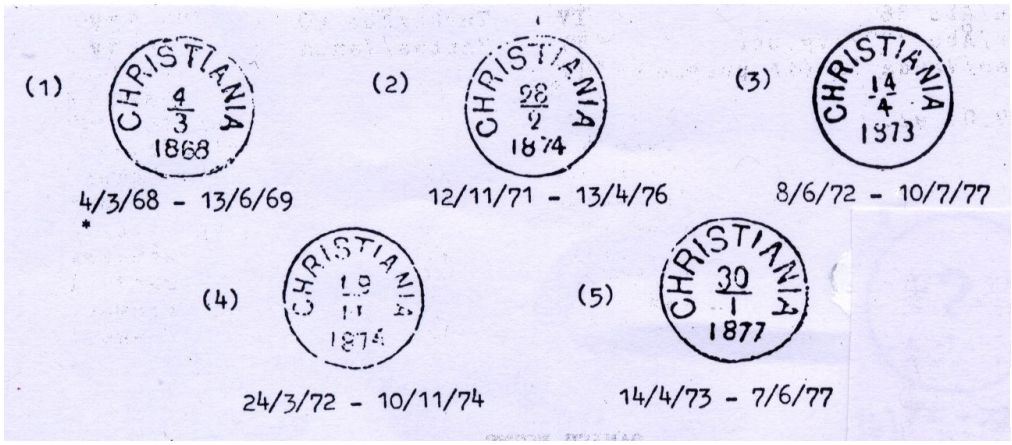

Figur 3

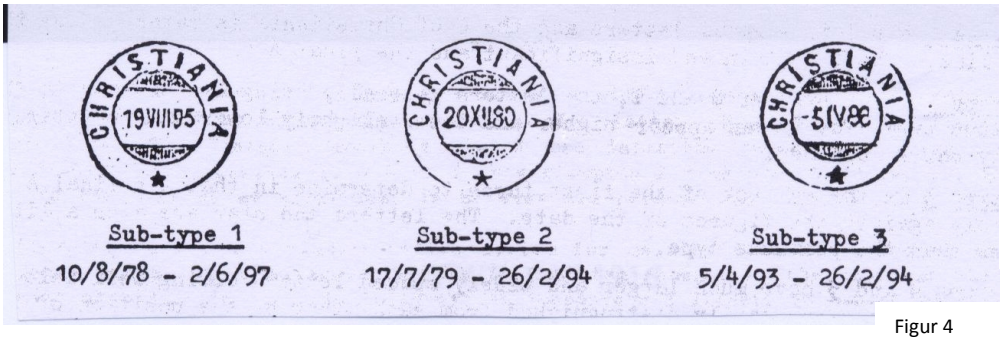

Figur 4

The next series of handstamps introduced was the first two-ring cancellers, of Swiss type with a short bridge, which first appeared in 1878, (fig. 4).

Figur 5

So, returning to the 1876 handstamp in figure 1, where is it ? I had immediately referred to Olga, but she did not recognise the cancellation.

We have no knowledge of its being recorded anywhere, so Olga offered to take up the matter with Bjørn Muggerud, President of the Oslo Filatelistklubb (OFK).

She received a reply in December 2010 in which he said he was puzzled, had not so far identified the cancellation, and was pursuing the matter.

Since then, Alan Totten has found the same cancellation dated 1877 on a new currency posthorn stamp in his own collection, as in fig. 5 above right, and another example (on piece, fig. 6, rt.) was more recently spotted amongst three more examples recently featured in auctions, all with dates 1875-7.

Figur 6

This style of lettering in figures 1, 5 & 6 is very distinctive and different from any previous or subsequent general Christiania handstamps – tall, slim letters 4½ mm height , with a very characteristic style of 'S'. It would appear that this handstamp should reside in figure 3, as sub-type 6 covering the period 1875-7.
Whilst it is bizarre that the postmark should never have been recorded (to our knowledge), it is not a surprise that it existed with this seemingly radical design, because the same style of lettering had appeared on new handstamps issued 1874-9 in at least four other Norwegian towns, namely Aalesund, Christianssand, Christianssund and Tvedestrand, as shown in fig.7, left to right respectively, (two rotated to read upright), all below:-

Figur 7

Figur 8

It also appears on TPO postmarking see fig. 8 to left, where it is on postal stationery card piece, though perhaps the letters are only 4 mm., slightly less tall, as the consequence of accommodating so much text around the entire cds perimeter. The full inscription reads "Bureau réexpédiant / de Christiania".
Was this therefore the work of one typesetter/designer working for a company making handstamps for various town post offices, etc., and perhaps located in the capital?
In conclusion, Alan and I do believe that this cancellation on the various examples is genuine, but this then begs the question where has it been for the last 135 years? Is it conceivable that over such a long period of time it has been "slipping under the radar", passing through collectors'/experts' hands without being noticed.
Or, if it was recognised, it was not reported to, for example, the OFK, and therefore was never registered?

In the archives of the Oslo Post Office, are we to assume that detailed records of the handstamps used had not been kept/maintained? Since December 2010, further approaches have been made to Norway, but so far, the OFK has not offered an opinion. I would be interested to know if our readers have any other example of this Christiana cancellation in their stamp or covers' collection that may enhance its credibility?

Bibliography *Contact* Mar & Jun 1992, "the Handstamps and cancellers of Christiania",
by Olga Ellis, from which (by author's consent, the illustrations of figures 3 & 4 have been reproduced here).
Acknowledgements of assistances by her, also to Alan Totten.

Richard Harrison

Jeg har med stor interesse lest Richard Harrison's artikkel om et nyoppdaget Christiania-stempel. Man kan undres over hvorfor et slikt markant "avvikende" stempel ikke har blitt oppdaget og beskrevet i tidligere artikler om Christiania-stemplene. Det er bare å gratulere Richard med nyoppdagelsen.

Peer-Christian Anensen
formann Norgeskatalogkomiteen,
Oslo Filatelistklubb

Til høyre ennå et eksempel, hentet fra en Skanfilauksjon

Fetteren fra Batavia

av Erling Solem.

*Dette er den norske tittelen på en operette av den tyske komponisten Eduard Künneke (Künnecke). Operetten er internasjonalt kjent under et par andre navn: Der Vetter aus Dingsda og The Cousin from Nowhere**. Jeg hadde en gang en ekte fetter som bodde i Batavia.** Han var ikke bare derfra, men hadde aner fra Norge, Tyskland og Nederland - og bodde også andre eksotiske steder. Han var altså ikke en mann fra Ingensteds. Tvert imot. Min fetter skrev mange brev til min mor; noen av dem har jeg bevart konvoluttene fra, fordi de virket posthistorisk interessante.*

Så enkelt uttrykker Wikipedia noe av historien:
Indonesia ble selvstendig fra Nederland i kjølvannet av andre verdenskrig. Under krigen var landet okkupert av Japan, og da japanerne forlot området greide ikke Nederland å gjenvinne kontrollen over sin tidligere koloni. I 1949 gav nederlenderne opp, og anerkjente Indonesias uavhengighet den 27. des.

Min fetters far var nederlandsk marineoffiser og hadde møtt min mors søster da hun gikk på middelskole i Bodø*). Hennes historie er verd en egen artikkel, men den er ikke posthistorisk. Møtet under flåtebesøket førte til giftermål og barn. Min tante døde av tuberkulose på et sanatorium i Davos i Sveits, bare 30 år gammel. Min fetter og en søster ble født og vokste opp i **Batavia**, som etter Indonesias selvstendighet fikk navnet Jakarta.

Fritz satt i japansk krigsfangenskap i Burma-Thailand i 3 år. Fangenskapet ble nærmest avløst av et nytt da krigen var slutt. Det var "revolusjon" i Nederlandsk India og indonesiere allierte seg med gjenværende japanere i en slags geriljakrig. Han var sammen med medfangene internert i **Bangkok** til april 1946. Da kom Frits til Batavia, ble demobilisert og fikk jobb på Bali.

Brevene, på engelsk, fortalte om forstadier til den franske kolonikrigen i Indochina og om kampene i Indonesia.

Det første brevet jeg kjenner fra fetter Frits etter krigen var en respons på et telegram min mor hadde sendt ham. (Første livstegn fra Europa, skrev han). Fritz brukte min mors postboksadresse på Lysaker fra årsskiftet 1939-40. Der var min mor ukjent i 1945. Brevet havnet tilfeldig (?) i posthyllen i soldatmessen på **Fornebu,** hvor jeg fant det før jul i 1945. Jeg hadde militærtjeneste i Luftforsvaret fra juli 1945. Brevet er datert 21. nov. og dets eneste stempel er fra Fornebu 10. des. 1945.

Frits har skrevet "**Ex. P.O.W. Mail**" og påtegningen viser at brevet er sendt **Via Amsterdam** (av nederlandsk post.) Antagelig hadde også eksfanger portofrihet.

De neste brevene er uten frimerker, først et par **EX POW MAIL** fra Bangkok. Det eneste tegn til at det ene er postsendt er nederlandsk sensur. Mor fikk det jan. 1946 og med samme foreldete adresse. Det tredje brevet fra Bangkok er igjen uten sensur og eneste tegn til postgang er et **OAT-stempel, type 11**, brukt i London. (Dette tyder på at brevet er sendt med BOAC - rute via Singapore/Bangkok.) **On active Service"**–brevet er sendt fra Batavia 15. april og neste som viser at Frits er i "sivil" jobb i **Denpasar** på Bali er fra 7. mai. Det interessante med det brevet er påtegningen om at ***frimerker ikke er tilgjengelige*** på Bali. Stemplene TAXE PERCUE og poststemplet fra Batavia bekrefter dette. Porto er sikkert betalt kontant for brevet. Luftpostgangen var stabil. Jeg ser at min mor stort sett svarte innen fjorten dager fra Ned. India stempeldato.

Redaktørens private lille PS:
Verden er ikke stor. I Bodø bodde forfatterens tante hos familien Freder (da Fredriksen) som drev H. Sundems Bokhandel, Nordnorges største. Redaktørens grandtante, som noen år senere var sjef for Sundems inntil hennes fetter kunne overta, var en del av denne familien. Tantene våre må ha bodd sammen og kanskje vært på det samme marineballet. Min grandtante flyttet senere til Trondheim; familiens første bokhandler.

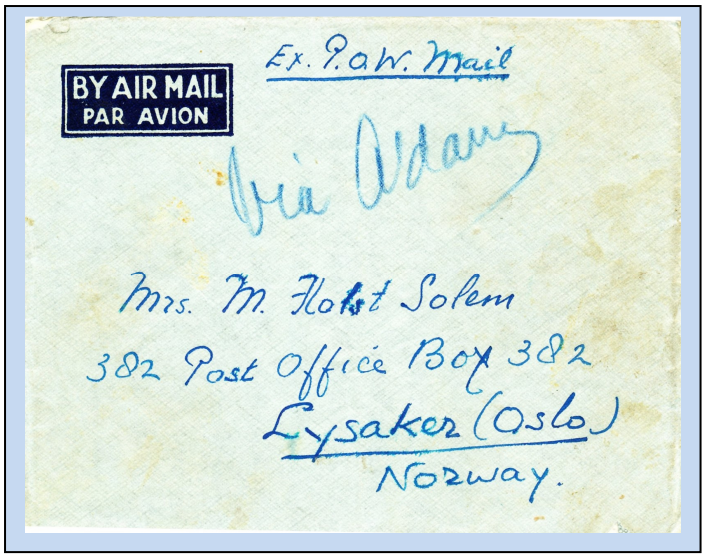

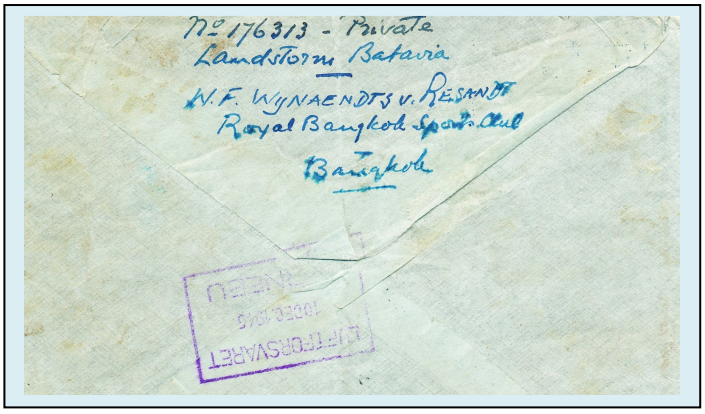

Front og del av bakside fra det første livstegn etter krigen.

Nederlandsk sensur på Bangkok-brev fra des.1945/jan.1946.

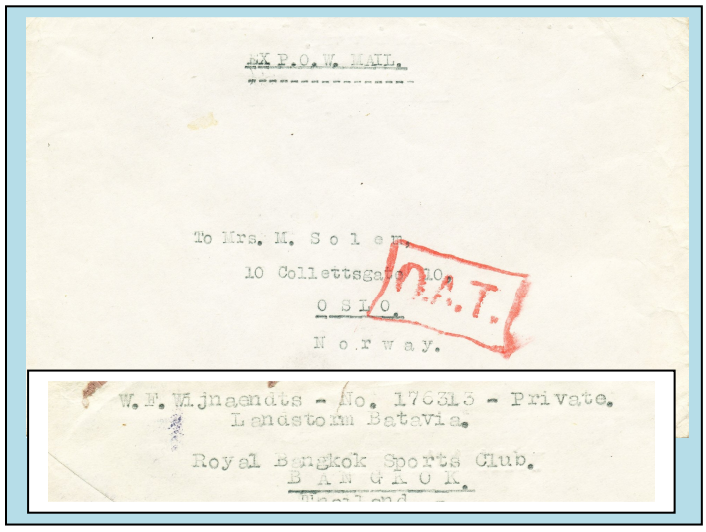

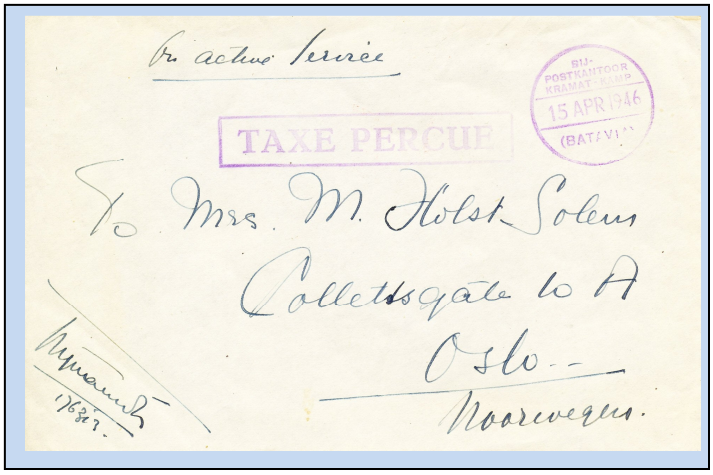

Min fetter var endelig tilbake i fødebyen Batavia midt i april 1946, etter fire år i japansk fangenskap og en thailandsk "internering".

Indonesia har fått egne frimerker, som selvstendig stat.

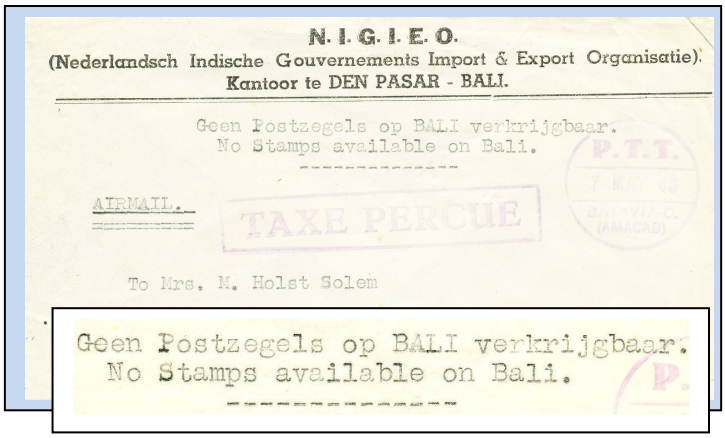

For- og baksider av brev fra Denpasar og Batavia 1948.

Den indonesiske republikk består av 17 508 øyer mellom Australia og det asiatiske fastlandet. Med en befolkning på rundt 240 millioner mennesker er Indonesia blitt **det fjerde mest folkerike land i verden**. Landet er det i verden med flest muslimer og er nå det regnet som det tredje største demokratiet etter USA og India. Det føles underlig i dag å vite at dette store landet ble styrt fra Nederland.

De innholdsmessig mest interessante brevene fikk Frits tilbake fra meg da jeg traff ham langt senere. Frits visste at jeg samlet på frimerker og så snart slike var tilgjengelige for ham, ble konvoluttene vesentlig fargerikere enn nødvendig. Jeg har bevart i alt 14 av dem og gjengir her et utvalg.

Det siste brevet jeg viser, er Rek-brev med Indonesiske merker, "innstemplet" Oslo 9.nov.1949. Han hadde giftet seg kort tid før og brevet inneholdt bryllupsbildet.

En løs union med Nederland opphørte i 1956. Etter hvert fant Frits, lik tusener av andre nederlendere, det umulig å bli boende I Indonesia. Frits flyttet med kone og tre barn til Colombia, hvor vår felles onkel Carlos hadde slått seg ned nær femti år tidligere.

Etter rundt ti år i Bogota flyttet Frits til Maastricht i fedrelandet Nederland. Endelig hjemme i et land hvor han ikke hadde bodd.

For meg er pengesedler jeg fikk av Fritz, (= ***Willem Frederik Wijnaendts van Resandt***, 1913-92) like interessante som de første brevene.
Sedlene jeg gjengir her stammer fra den japanske besettelsen av Nederlandsk India.
Sedlene med nederlandsk tekst og med gylden som myntenhet er fra 1942 og to fra en lang serie sedler fra 1 cent til 10 gylden.
De var antagelig trykt *før* invasjonen, klar til bruk.
Sedlene med "oversatt japansk" tekst, med rupi som myntenhet, ble utgitt i 1944-5, i serier med pålydende opp til 1000 rupier.
Slike sedler omsettes ofte på internett – for nesten ingenting – men for meg er samleverdien knyttet til giveren. Det er også interessant å vite at som selvstendig stat, gjeninnførte Indonesia rupi.

Oslo, desember 2012

Erling Solem

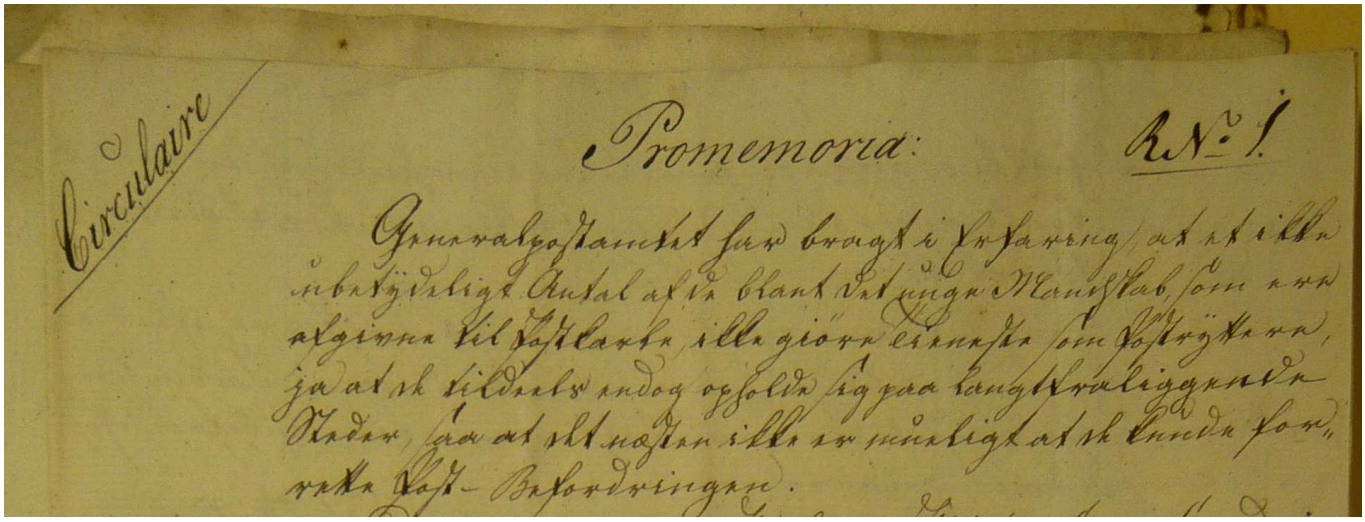
Circulaire

Promemoria: RN° 1.

Generalpostamtet har bragt i Erfaring, at et ikke ubetydelig Antal af de blant det unge Mandskab, som ere afgivne til Postkarle ikke gjøre Tieneste som Postryttere, ja at de tildeels endog opholde sig paa langtfraliggende Steder, saa at det næsten ikke er mueligt at de kunde forrette Post- Befordringen.

Circulaire *RN° 1.*

Til Hr. Kammerherre og Stiftsbefalingsmand
Grev O. Molthe i Christianssand

Promemoria

Generalpostamtet har bragt i Erfaring, at et ikke ubetydelig antal af de blant det unge Mandskab, som ere afgivne til Postkarle ikke gjøre Tieneste som Postryttere, ja at de tildeels endog opholde sig paa langtfraliggende Steder, saa at det næsten ikke er mueligt at de kunde forrette Post- Befordringen.

Da det nu er enhver Postkarls Pligt i følge Forordningen af 4de Aug: 1758, at føre Posten og saaledes selv at forrette sin Tieneste, og det naar samme ikke skeer, er en strafverdig Vorden, som tillige er til fornærmelse for den Militaire Etat, hvorfra deslige Karle ere afgivne for at tiene ved en anden offentlig Indretning, men saaledes unddrage sig fra begge Deele; ligesom ogsaa Postvæsenet derved taber den Sikkerhed og Nytte i Henseende til Postens befordring af det dertil anordnede Folk, som er tilsigtet med de bevilgede Postkarle af det unge Mandskab; Saa kan det ikke andet end være af meget Vigtighed for Generalpostamtet, at erholde den forommeldte Vorden og Misbrug hævet.

Generalpostamtet indseer hvor saare vanskelig det vil blive, gandske at forekomme saadan Vorden; for imidlertid at nærme os dette Maal, saa meget som mueligt, have vi beordret samtlige Postmæstere i Norge uopholdelig at indhente den fornødne Oplysning hos da i deres Post-District værende Postaabnere og andre af hvilke de kunde vente paalidelige Efterretninger om nedenbenævnte Poster, forsaavidt de ikke selv derom have fuldstændig kundskab, el:

1. **de ved hver Station ansadte Postkarles Antal og Navne**
2. **fra hvilket Regiment og Compagnie de ere afgiven??**
3. **fra hvilken Tid de ere indskrevne som Postkarle?**
4. **hvilke af dem opholder sig paa vedkommende Stationer og der forrette Tienesten?**
5. **hvilke af dem, uden at opholde sig paa Stationerne, alligevel forrette Posttienesten og hvor og hvor nær ved Stationen disse opholder sig?**
6. **hvilke af dem ikke forrette Posttienesten, og hvor langt fraliggende disses Opholdsteder ere fra Stationen hvorved de ere ansadte?**

Og have vi endvidere beordret Postmæsterne, efter saadan indhentet Oplysning at meddeele os en Indberetning over det Heele for saavidt det enhver af dem anbetroede Post-District angaaer

Men da det formedelst det store Antal af Post-Stationer og disses Afstand vil være Postmesterne og Postaabnerne heelt vanskelig altid at erfare, naar nogen Forsømmelse fra Postkarlenes Side finder Sted, saa have vi besluttet – naar vi ved overmeldte Oplysninger have erholdt nøiere kundskab om Sagen – at søge at bevirke en allerhøieste Resolution, som ved trykte Placater for Almuen bliver at bekiendtgiøre, hvorved det ikke allene maatte indskierpes vedkommende Postmestere og Postaabnere, at have den tilbørlige Opsigt med Postkarlene at de selv forrette deres Tieneste, og i Tilfælde af disses Forsømmelse at indberette saadant til Generalpostamtet; men at ved omtalte Resolution det tillige paatagdes som en Pligt **enhver Kongelig Embedsmand og in specie Lehnsmændene**

/: *som ved deres jævnlige Reiser bedst kunde erfare saadan Vorden* :/
ligesom og enhver Militair Høie og Lave
/: *formedelst den fornærmelse som ved saadan Misbrug tilføies den Etat hvori de tiene* :/
at indberette det til vedkommende Øvrighed saasnart de om saadan Forsømmelse af Postkarlene vidende vorde, at vi der igiennem Øvrighederne derom kunde blive underrettede, og dermed sættes i Stand til at kunde anvende ovennævnte Forordning af 4de Aug: 1758, ved ikke allene at afgive saadanne Postkarle til den Militaire Etat, men endog at lade dem ansee of straffe efter Sagens Beskaffenhed.

Men forinden vi iværksætte dette skulde vi tienstligt udbede os Hr Kammerherres behagelige Efterretning snarest mulig meddeelt saavel om den Kundskab De Selv maatte have eller ved behagelig indsentende Oplysning kunde erholde om bemeldte Vordener, saa og hvorvidt de formaaeer, at vi ved de her anførte Midler kunde opnaae vort Øiemeed som er saa meget mueligt at have indsnegne Misbrug, og at erholde Postens sikkre og skyndige Befordring. Og udbede vi os derved tillige Deres gode Betænkning behageliger meddeelt, om De med os formeener at Postbonden
/: *som altid er vidende om de ovenomtalte Vordener* :/
tilligemed derfor vorder anseet, og i saa fald hvilken Straf De for ham maatte finde passende, Der Postaabnerne bliver at ansee efter meer bemeldte Forordnings 2den Art: 3 §, eller om De kunde foreslaae os flere virksomme Midler i denne Henseende, da at hvert saadant Forslag vil være os meget kiærkommet.

Generalpostamtet, den 1ste Martii 1803, Sign.

Dette dokumentet er forfattet drøye 150 år etter at ordningen med Postbønder ble iverksatt i de norske post-ruter, og med de friheter som postbonden skulle ha for å utføre sin oppgave med å frakte posten fra gård til gård, ble det en stadig kamp om ressursene. Det ble jo frigitt unge menn til å hjelpe postbonden for å ta del i denne Post-stafetten. De militære generaler ville ha hånd om alle unge menn som var friske og skikket til strid. Postbonden og Generalpostamtet ville også ha tak i de samme unge menn, som var friske og pålitelige, til å føre posten i et vanskelig og krevende terreng.

Slikt oser det konflikt av, og konflikten uteble ikke. De militære Generaler neglisjerte glatt postbondens "friheter" dersom det tjente det militære best, og med svake Fogder og Amtmenn utartet dette seg til å bli et ganske stort problem for postbonden. Når så i tillegg den ansatte Postkarl/Postdreng så seg bedre tjent med å lure seg unna en kanskje i overkant anstrengende del av postruta, så ble konsekvensen en ustabil og til dels kraftig forsinket postgang. Jens Schanche beskriver i sin rapport fra 1754 flere slike vanskelige partier. Det ble foretatt flere justeringer etter Jens Schanches anbefalinger i 1758, og forholdene for postbonden ble i stor grad forbedret.

Her er det i alle fall tydelig at ting har utartet seg, og at dette har blitt et virkelig følbart problem. Vi har nå passert 1800, og det er blitt bygget nye veier og utbedret gamle slik at den økende postmengden mer og mer kan føres på rullende matriell. Der posten fremdeles måtte kløves eller bæres var nok problemet størst, og det var det da fremdeles i vårt langstrakte land. ***OS***

OM POST OG PEST

av Magne Skjånes, Vadsø Filatelistklubb og NPS.

Å reise er å lære. Til alle land. Før man drar bør man lese om historie og kultur. Ei sandstrand er vel og bra, men litt kjedelig i lengden. Det finnes masse lokale severdigheter, overalt i verden.

Jeg var i *Vietnam* forleden år. I byen *Nha Trang* på østkysten. Der kom jeg over et museum. Reist til minne om en mann jeg ikke hadde hørt om tidligere. Han heter ***Alexandre Yersin***. Han har satt spor etter seg.

Han var fransk lege, elev til *Louis Pasteur*. I gamle dager var sykdom og pest menneskehetens svøpe. Vi har lært at Svartedauden tok 150.000 liv i Norge, halvparten av Norges befolkning. Europa var sterkt rammet av pestepidemier. I en rekke byer kan man se «Pestsøyler». Disse ble reist i takknemlighet til høyere makter når pesten var over.

Den siste store pestbølgen startet i Kina i 1894. Den kom fra Mongolia og nådde Kina, helt til kysten i syd. Yersin var forsker innen bakteriologi og han ble av den franske regjering sendt til Hongkong for å finne årsaken. Bakterien og smittemåten ble påvist av Yersin. Vaksine kom i bruk fra samme tidsrom. Bakterieslekten fikk navn etter legen som påviste den. Basillen som forårsaket Svartedauden heter **Yersinia pestis**.

Yersin er blitt beæret med frimerke av det Franske postvesen. Som en av nasjonens store sønner.

Pasteur-instituttet i Nha Trang er fortsatt i drift. Det ble grunnlagt av Yersin i 1895. Yersin bosatte seg i Nha Trang. På museet kan man se instrumentene og biblioteket hans. Han døde der i 1943.

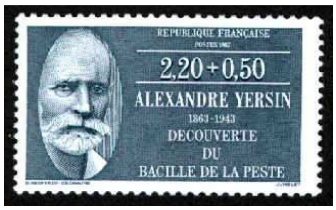

I Europa var det koleraepidemier i 1830-årene. Det medførte at brev, i hvertfall til Norge, måtte desinfiseres. Posten ble formodet å være smittebærer. Brev ble gjennomhullet eller skåret opp og lagt i svoveldamp. Slike brev blir kalt «kolerabrev». Yersin må ha tenkt i samme baner. Han konstruerte en «tang» hvor brev ble gjennomhullet før desinfisering. Det må antas at han fremforsket hvordan det måtte foregå og at han etterforsket resultatet. På museet fant jeg denne tanga, utstilt i en monter.

Det er artig å komme ut, lære litt om verden. Slik den er og slik den var. Frimerker fra alle land bidrar til å holde historien levende. Det er en del av posthistorien. Og posthistorie er gøy. Sier Trond.

Brev med firetoget.

Per Kindem har henledet oppmerksomheten på en artikkel fra 2006 i "**Ida**" om gjenbruk av frimerker. Andre har omtalt rettssak fra frimerkets barndom om ulovlig bruk av frimerker. Det er ikke sikkert at *denne* saken fra Idd fra 1925 kom for retten, selv det også her var anmeldelse fra Postverket. Kanskje fant påtale-myndigheten saken for innfløkt til å bruke flere offentlige kroner på 40 øre porto. Hvor grensen går/gikk for å forlange straff og ikke bare straffeporto er et spørsmål noen kanskje kan/vil svare på?

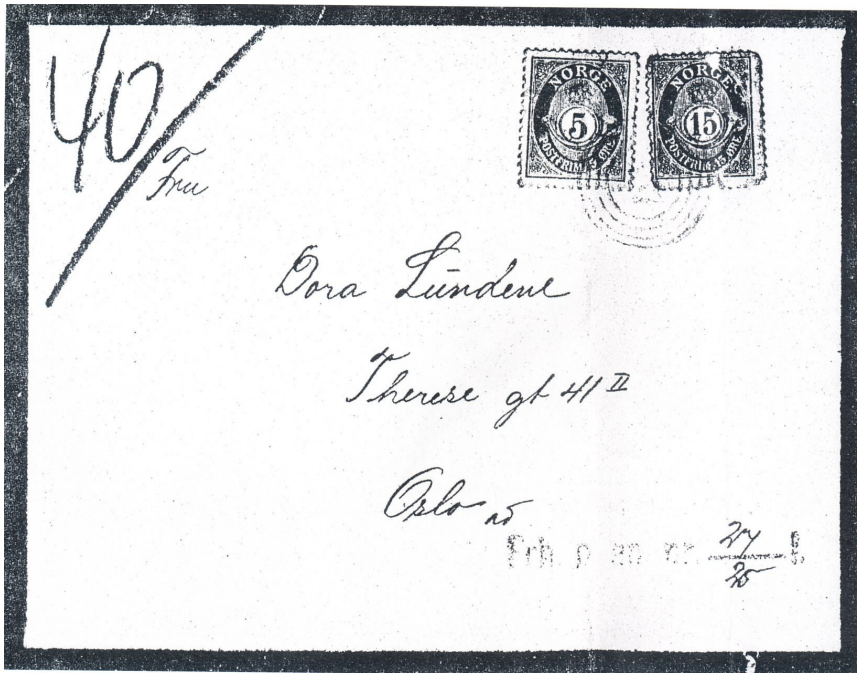

I januar 1925 døde en ung gutt på Lundene i Idd. Det ble sendt ut 30-40 brev til slekt og venner med innbydelse til begravelsen. Postverket oppdaget at to av brevene var påsatt brukte frimerker. Den avdøde guttens far stod som avsender. Han ble dermed anmeldt for overtredelse av postloven.

Politimesteren i Fredrikshald satte i gang etterforskning for å finne den skyldige. Lensmannen i Idd foretok en rekke avhør i saken. Her følger en avskrift av rettsdokumentene som forteller om forhørene og hvor alvorlig det var å ikke være påpasselig med portoen i 1925.

I avhørene forkommer stadig ordet *"comp."* . Det er en forkortelse for *comparenten* og betyr den fremmøtte, vedkommende som har møtt til avhør eller i retten. Dommen har redaksjonen ikke funnet. Men kanskje den foreligger i neste Ida-bok. Her gjengis en avskrift av lensmannsbetjentens avhør.

Rapport til hr. Politimesteren i Fredrikshald fra lensmanden i Idd ved betjent Thv. Birkeland:

Anmeldelse mot Anders Kristian Lundene for overtredelse av postlovens § 4
Efterforskningsordre politim. I Fr.hald 5/2-25

27/2-25 blev foretat reise til Lundene, følgende forklaringer ble indhentet:

Anders Kristian Lundene, gaardbruker, bopæl Lundene, født 19/9 1864 i Idd, døpt og konfimeret i Idd, kjent udygtig til militærtjeneste, oppgir sig ikke tidligere tiltalt eller straffet, opgir sin formue til 90000,00 kr og sidste aars inntekt til 6500,00 kr, blev gjort bekjendt med saken, sin ret til at undlate at avgi forklaring, og var paa forespørsel villig til at forklare, formantes, forklarte:

Den 22. januar døde en søn hans og i den anledning blev der utsendt indbydelser til slekt og venner at følge gutten til graven 31/1-25. Anm. Stod som indbyder på kortene; men det var anm.s datter Aagot, 20 år gl., som skrev og sendte dem ut med posten. Anm. Hadde ingen befatning hat med brevene, og hadde ikke noget kjendskap til hvordan det forholdt seg med de brukte frimærker. Alle husets folk hadde det svært travelt før begravelsen, saa anm. Tror at det maa ha skjedd i uagt-somhet. **Oplæst og vedtat.**

Datteren Aagot søktes, men da hun var bortreist et par dager, maatte efterforskningen foreløpig sluttes.

Den 10/3 d.a. fortsatte efterforskningen ved reise til Lundene, Buer, Sørbu, følgende forklaringer blev hentet:

Aagot Borghild Lundene, f. 16/5 1904 paa Lundene i Idd av norske forældre Anders Lundene og egteviet hustru Alma, døpt og konfirmert i Idd, ugift, bopæl Lundene, uformuende, opgir sin indtekt i sidst førløpende aar til 0, angir sig ikke tidligere tiltalt eller straffet, blev foreholdt saken, sin ret til at undlate at avgi forklaring, og var paa forespørsel villig til at forklare, formantes, forklarte:
En bror av comp. var død, og i den andledning blev der sendt ut brever til forskjellige, bl.a. til Dora Lundene, Oslo. Comp var avsender av brevet. Brevet blev sendt samtidig med 30-40 andre brever, men da de den tid ingen frimerker hadde hjemme, saa blev brevene levert til postaapneren på Buer, frk. Astrid Pettersen og hvor porto for samtlige breve den dag blev betalt. Comp. Erkjender sig ikke skyldig til straf. **Oplæst og vedtat.**

Astrid Emilie Pettersen, f. 15/5 -97 på Sørbu i Idd av norske forældre Emanuel Pettersen og egteviet hustru Alma, døpt og konfirmert i Idd, ugift, ekspeditrise ved Buer stoppested, uformu-ende, opgir sidste aars indtekt til 1080, angir sig ikke tidligere tiltalt eller straffet, blev foreholdt saken, sin ret til at undlate at avgi forklaring, og var paa forespørsel villig til at avgi forklaring, formantes, forklarte:

Lundene kom med ca. 30-40 brever som skulde sendes med posten. Så vidt comp. husker var ingen av brevene fra Lundene paaklæbet frimerker. Comp. hadde netop da ikke saa stor beholdning av frimerker, men klæbet paa de hun hadde saa langt det rak. Comp. opdaget saa at det var 2 brever som skulde langt av sted, 1 til Dora Lundene, Oslo og 1 til Larvik. Da det var om at gjøre at faa de 2 brevene av sted den dagen, saa spurte comp. Augusta Thorvaldsen, Sørbu, om at faa kjøpt for 40 øre i frimerker og som comp. ogsaa fik Comp. er aldeles sikker paa at brevet til Dora Lundene blev påklæbet frimerker av de hun kjøpte av Augusta Thorvaldsen. Comp. la merke til at frimerkene var skidne, men saa ikke noget nøiere paa dem, da hun laa i den formening at de var i sin orden. Comp. paastaar at hun ingen skyld har i saken og anser sig ikke strafskyldig. **Oplæst og vedtat.**

Augusta Thorvaldsen, f. 23/9 1876 i Dalsland i Sverige av svenske gifte foreldre Jonas Edlund og Sofie, døpt og konfirmert i Ør sogn i Dalsland, husmor, gift med Otter Thorvaldsen, bopæl Sørby i Idd, angir sig ikke tidligere tiltalt eller straffet, blev foreholdt saken, sin ret til at undlate at avgi forklaring, formantes, forklarede, at postaapneren frk. Astrid Pettersen for vel 1 maaneds tid siden kom til comp. og spurte om hun hadde nogen frimerker at sælge, da der var 2 brever fra Anders Lundene som skulde sendes med 4-toget. Postaapnersken fik for 40 øre i frimerker. Comp. saa nok at de var mørke og skidne, men la ikke noget spesielt merke til at de tidligere var stemplet. Comp. haddee faat frimerkene av datteren Ester som igjen hadde faat dem paa Haldens cafe, Fr.hald. Comp. anser sig uskyldig. **Oplæst og vedtat.**

Ester Sofie Sørbu, f. 24/4 – 1901 i Idd av norske forældre Otter Thorvaldsen og Augusta, døpt og konfirmert i Idd, uformuende, opgir sidste aars inntekt til kr 1100, angir seg ikke tidligere tiltalt eller straffet, blev foreholdt saken, sin ret til at undlate at avgi forklaring, var paa forespørsel villig til at forklare, forklarte:
Hun hadde været paa Haldens cafe, Fr.hald, til vaaren 1924. Comp. hadde da hun reiste hjem for ca. 12 kr i frimerker, som hun hadde faat som drikkepenger, og det var av de frimerkene postaapnersken fik. Comp. visste ikke at der var nogen av frimerkene som var tidligere brukt. Nogen mer kjendskap til saken har hun for øvrig ikke. Anser seg ikke strafskyldig. **Oplæst og vedtat.**

ID LENSMANDSKONTOR 16. mars 1925
For lensmanden *Thv. Birkeland*

”Brev med fire-toget” er hentet fra ***Ida*** *Kulturbygd i grenseland*
ISBN 82-92651-02-0 (årbok 2006) ©Idd og Enningdalen Historielag

Til en klistredame

Veninde, det er ikke smukt,
aa klistre merker, som er brugt
paa pakke, brev og kort.
I Fængsel går du lige lugt!
O, fremtid mørk, af siste sort!
O, skjebne av de tristere:
Du sitter fast i klisteret!

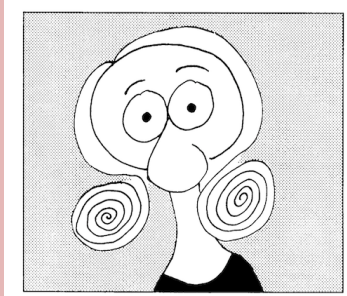

© filur

Redaktørens private lille PS : På dansk inngår ”med firetoget” i et fast uttrykk. Kan vi her tolke tilsvarende betydning på norsk?

Dansk Ordbog :
komme ind med firetoget
OVERFØRT komme udefra, fx fra Provinsen til København, som
ung og uerfaren og derfor lidt naiv

Denne hendelsen skjedde før telefon var blitt folkeeie og kommunikasjon fortsatt mellom familie og venner ofte skjedde med *brev*. Vi kjenner alle sørgebrev og kuverter med sorte kanter. (se nedenfor). Ikke alle sørgende var *så* sofistikerte og formelle. Viktige begivenheter som dødsfall og begravelse ble tidligere ofte overbrakt personlig.

Vi *vet* ikke om dødsbudskapet fra Idd nådde frem til Theodora Lundene inne i hovedstaden i tide til at hun kunne nå begravelsen. Begravelser var en anledning for slekt å møtes, enda mer den gang enn nå. Dora var enke etter kjøpmann Martin Lundene på Liholt i Idd og bodde sammen med datteren Therese.

Med brev som utgangspunkt kan vi også drive med god *slektsforskning* via **arkivverket.no**.

Jeg har ikke forsket i om Martin var bror av Anders Lundene eller annen slekt. Med skannete kirkebøker m.m. er slikt ”ganske” enkelt.

Bevarte brev gir viktige opplysninger om mer og annet enn det vi som *samlere* oftest er opptatt av. Denne konvolutten ville *alene* ikke ha fortalt noe om at det var et omslag til et dødsbudskap. I annen sammenheng kan brev gi supplerende opplysninger ut over hva folketellinger og kirkebøker kan fortelle oss.

INBJUDES
att övervara
min älskade makes
JOHN
Begravningsakt
i Helga Korsets Kapell på Kvibergskyrkogården
Lördagen den 4 januari 1958
kl. 2.30 em.
där samling sker.

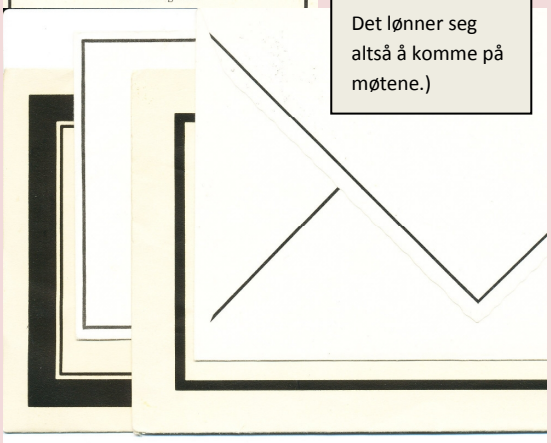

Eksempler på ”sørgepost” brukt på svensk side av grensen. Til venstre her en trykt innbydelse til begravelse.

(Disse og mange tilsvarende ble solgt på NPS-møte 24.11.2012.

Det lønner seg altså å komme på møtene.)

182. auksjon 12. og 13. april 2013

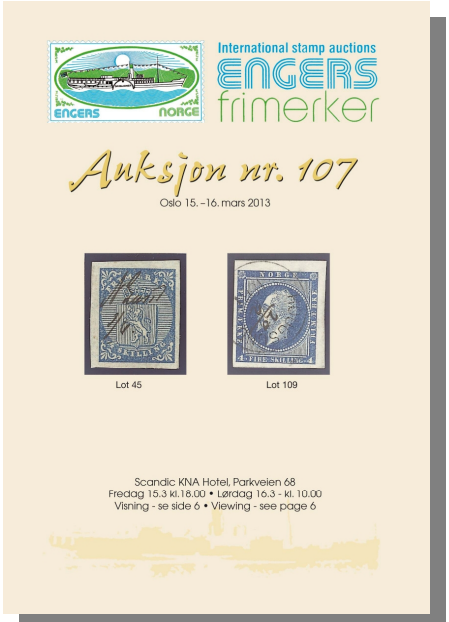

107. auksjon 15. og 16. mars 2013

BUDSTIKKA

mottar trykningsbidrag fra følgende firmaer

SKANFIL A/S
Engers Frimerker
Kjell Germeten A/S
Frimerkehuset AS

Norsk Posthistorisk Selskap
takker for bidragene.

84. auksjon senhøsten 2013

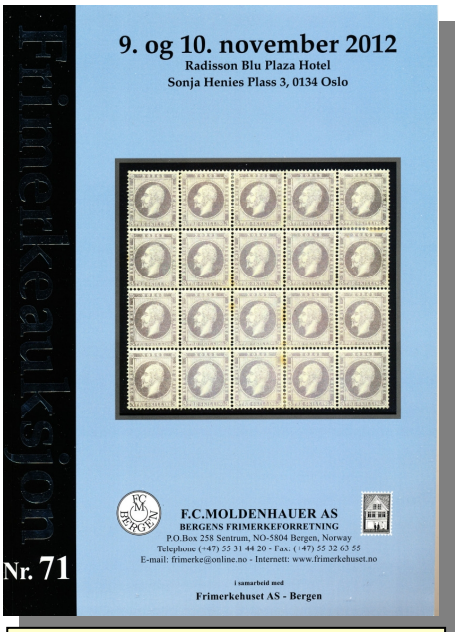

72. auksjon høsten 2013